

JAARGANG 46 | 2018 | 4

KONINKLIJK

LGOG

LIMBURGS TIJDSCHRIFT VOOR **Genealogie**

Inhoudsopgave

Van de redactie	102
Heraldiek. Rouwborden in de kruisgang van de Onze Lieve Vrouwekerk van Maastricht. Deel 1 door Régis de la Haye, r.delahaye@planet.nl	103
Wapen van mgr. drs. Harrie M.G. Smeets, 24e bisschop van Roermond door Régis de la Haye, r.delahaye@planet.nl ; René Vroomen, r.vroomen@hetnet.nl	109
DNA en genealogie door H.J. (Bert) van Laer, vanlaer@home.nl	111
Genetische Genealogie. De families Pepels uit Bocholt en Stein door A.S.M. (Funs) Patelski, funspatelski@ziggo.nl	120
Twee eeuwen nakomelingen van Jan Holtacker uit Horst 1600-1800. Deel 1 door Jan H. Hanssen, jhanssen1954@kpn.nl	126
Gesignaleerd. Tegelse Families door Jan H. Hanssen, jhanssen1954@kpn.nl	132

Het LTVG verschijnt vier maal per jaar en is:

- Voor leden van zowel het Koninklijk LGOG als ook de Sectie Genealogie gratis. Het lidmaatschap van de Sectie Genealogie bedraagt voor leden van het Koninklijk LGOG € 25,00 per jaar. Leden van de Sectie Genealogie ontvangen drie maal per jaar een Nieuwsbrief.
- Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 30,- per jaar.
- Losse nummers zijn verkrijgbaar voor € 7,50 per uitgave (excl. verzendkosten).

Voor lidmaatschappen, abonnementen en losse nummers: Bureau Koninklijk LGOG, Postbus 83, 6200 AB Maastricht, tel. 043 321 25 86
Mailadres: info@lgog.nl. Website: www.lgog.nl.

Redactie: Ton van den Berg, Jan Hanssen, Bert van Laer (secretaris), Funs Patelski (hoofd- en eindredacteur) en Ruud Straatman.

Redactieadres: Uilenweg 1, 6006 SK Weert, tel. 0495 54 47 58
Mailadres: vanlaer@home.nl

Het werk van het Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap wordt in belangrijke mate ondersteund door

provincie limburg

Grafisch ontwerp huisstijl Koninklijk LGOG:

Crasborn Communicatie Vormgevers, Valkenburg aan de Geul
Opmaak/grafische verzorging: A.S.M. (Funs) Patelski, Klimmen
Druk: drukkerij econoom bv beek-1

ISSN 0169-5177

Illustraties dienen vrij van rechten te worden aangeleverd.

Overname van artikelen alleen na schriftelijke toestemming van de redactie.

Van de redactie

In dit laatste nummer van het jaar kunnen wij, dankzij het vruchtbare en snelle werk van heraldicus René Vroomen en kerkhistoricus Régis de la Haye, het nieuwe wapen presenteren van mgr. Harrie Smeets, bisschop van Roermond. Gelijktijdig introduceren wij twee nieuwe rubrieken: een over heraldiek en de andere over genetische genealogie. Het is ons voornemen om regelmatig aandacht aan beide onderwerpen te besteden.

In de rubriek Heraldiek beschrijft en toont Régis de la Haye ons in meerdere afleveringen een aantal kleurrijke rouwborden zoals die aan ons zijn overgeleverd. De rouwborden bevonden zich aanvankelijk in de Nicolaaskerk te Maastricht. Nadat deze kerk in de eerste helft van de 19e eeuw werd afgebroken verhuisden zij naar de Onze Lieve Vrouwekerk. Het is de eerste keer dat naar de op de rouwborden vermelde personen en hun genealogieën onderzoek is verricht.

De inleiding op de rubriek Genetische Genealogie is van de hand van Bert van Laer. DNA-onderzoek staat voortdurend in de belangstelling. Middels DNA-onderzoek is het mogelijk om de wettige afstamming te vergelijken met de biologische afstamming. Kennis over onze biologische afstamming wordt steeds belangrijker, zeker op medisch gebied. Steeds meer worden door wetenschappers erfelijke mutaties in het DNA ontdekt die de gezondheid en het leven van dragers negatief beïnvloeden en zelfs dodelijk kunnen zijn. Gelijktijdig worden ook steeds meer mogelijkheden ontdekt om de negatieve gevolgen van erfelijke mutaties te ondervangen. Voor dit medisch wetenschappelijk onderzoek naar erfelijke aandoeningen is genealogisch onderzoek van groot belang.

Ondergetekende gaat in op de vraag of de familie Pepels uit het Belgische Bocholt dezelfde is als de familie Pepels uit Stein en Elsloo. Met DNA-onderzoek naar het Y-chromosoom van leden van beide families wordt gezocht naar een antwoord op deze vraag.

Onze aantredende hoofd- en eindredacteur Jan Hanssen publiceert de oudere generaties van de familie Holtacker(s), Houtackers, afkomstig uit Horst, een familie waarnaar hij decennia lang onderzoek verrichtte.

Rest mij als scheidend hoofd- en eindredacteur om het bestuur van de Sectie Genealogie van het Koninklijk LGOG hartelijk te danken voor het vertrouwen, zodat ik jarenlang mijn genealogische passie in dit tijdschrift heb kunnen botvieren. Ik dank al mijn mederedacteuren voor de prachtige samenwerking. Zonder anderen tekort te willen doen, wil ik Ton van den Berg uit Roermond in het bijzonder danken. Steeds op de achtergrond blijvend is hij een onmisbare kracht gebleken. Ton, dank voor je hulp en het vele werk dat je al die jaren belangeloos hebt verzet. Met z'n allen waren wij samen een sterk en goed team, gedreven door één gemeenschappelijke passie: op niveau genealogisch onderzoek verrichten en publiceren. En als het ons gegeven is, zullen wij dit ook de komende jaren samen blijven doen.

Een vredige Kerstmis en een gezond Nieuwjaar.
Funs Patelski.

Heraldiek

Rouwborden

RÉGIS DE LA HAYE

in de kruisgang van de Onze Lieve Vrouwekerk van Maastricht

Deel 1

In een serie artikelen in de *Publications* beschreef E. van Nispen tot Sevenaer tussen 1936 en 1941 de grafzerken en de rouwborden van de Onze Lieve Vrouwekerk van Maastricht.¹ Zijn publicatie is ondertussen een belangrijke historische bron geworden, aangezien de grafzerken slijten doordat er over gelopen wordt. Het belang van de bron zal in de toekomst nog toenemen omdat de slijtage door blijft gaan zolang de stenen in de vloer blijven liggen. Ooit zullen ze niet meer te lezen zijn.

Bovendien zijn bij de aanleg van de vloer van de kruisgang enkele zerken in stukken gezaagd en zodoende niet meer te identificeren. In een enkel geval kon een zerk gedeeltelijk worden gereconstrueerd en geïdentificeerd, dankzij de vondst van een fragment dat in 1996 werd aangetroffen bij de opgravingen in de pandtuin.² Er is zelfs een altaarsteen als vloersteen gebruikt...

In het verleden zijn ook de rouwborden in de kruisgang van de Onze Lieve Vrouwebasiliek beschreven. In 1938 verscheen in *De monumenten van geschiedenis en kunst* een lijst van twaalf rouwborden met een korte heraldische beschrijving.³ Daarna beschreef Van Nispen in de *Publications* van 1941 eveneens de 14 rouwborden in de kruisgang van de Onze Lieve Vrouwekerk, waarbij hij ook kleine tekeningen van de wapens afdruckte waarin hij de kleuren aangaf middels het bekende traditionele systeem van arcering.⁴

Net als de beschrijvingen van de grafzerken zijn ondertussen ook deze publicaties uit de eerste helft van de twintigste eeuw van historisch belang, omdat ze de heraldische kleuren aangeven van de op de rouwborden afgebeelde wapens die toen nog zichtbaar waren. De rouwborden zijn weliswaar ongeschonden tot ons gekomen, maar ten gevolge van vervuiling door het roet van de kaarsen van de Sterre-der-Seekepel en door inwerking van het licht zijn de kleuren soms zodanig verslechterd dat de oorspronkelijke kleuren niet meer herkenbaar zijn. In deze bijdrage zullen de wapens dus beschreven worden volgens de oorspronkelijke kleuren en metalen, die vaak afwijken van de kleuren zoals ze op dit moment op het rouwbord te zien zijn.

De rouwborden blijken afkomstig uit de voormalige Sint-Nicolaaskerk.⁵ In de Franse tijd en de daarop volgende

Nederlandse tijd werd de kapittelkerk van Onze Lieve Vrouw gebruikt als paardenstal en militaire smederij. Nadat deze in 1837 van het Ministerie van Oorlog was aangekocht en weer voor de katholieke eredienst in gebruik was genomen werd de Nicolaaskerk bouwvallig verklaard en afgebroken. Heel de inventaris van de Nicolaaskerk verhuisde toen naar de Onze Lieve Vrouw. Ook de rouwborden werden toen opgehangen in de Onze Lieve Vrouwekerk. Op een tekening van Ph. van

Tekening van Ph. van Gulpen (1792-1862) van het interieur van de O.L.V., gemaakt tussen de heringebruikname voor de eredienst en 1862, met aan de pilaren elf ruitvormige rouwborden.

Detail van een grafzerk in de noordelijke kruisgang van de Onze Lieve Vrouwekerk, met de afbeelding van een wapen van de familie Van Hoensbroek.

Heraldische begrippenlijst

Wapenherauten hebben voor het beschrijven van wapens een eigen terminologie en codering ontwikkeld. Aan de hand van de hier volgende begrippenlijst kan iedereen de beschrijvingen beter volgen.

Om de kleuren aan te duiden is er sprake van twee metalen en vier kleuren.

In een wapenschild wordt een kleur steeds aangebracht op een metaal of omgekeerd. Nooit metaal op metaal of kleur op kleur.

Links en rechts worden in de heraldiek gezien vanuit de drager van het schild, voor de toeschouwer dus omgekeerd.

In een gevierendeeld schild is vanuit de toeschouwer gezien vlak nummer I steeds linksboven, II rechtsboven, III linksonder en IV rechtsonder.

blauw

rood

groen

zwart

goud of
geel

zilver of
wit

bron: wikipedia

goud = geel
keel = rood
lazuur = blauw
sabel = zwart
sinopel = groen
zilver = wit

Gulpen (1792-1862) van het interieur van de OLV, gemaakt tussen de heringebruikname voor de erediensdienst en 1862 (het jaar van overlijden van de tekenaar), ziet men aan de pilaren elf ruitvormige rouwborden hangen.⁶

Naar de personalia en de genealogieën van de op de rouwborden vermelde personen is nooit onderzoek gedaan. Nog in 1960 moest J. Belonje betreuren: *Geen van de rouwkassen kon tot dusverre geïdentificeerd worden.*⁷ In de meeste gevallen bleek identificatie van de rouwborden niet moeilijk. Immers, de begrafenis van de betreffende persoon vond enkele dagen na de op het rouwbord vermelde overlijdensdatum plaats. Slechts in twee gevallen was identificatie niet mogelijk vanwege een hiaat in het overlijdensregister van de Nicolaaskerk (21 september en 24 december 1652) en omdat het op het rouwbord afgebeelde wapen aan auteur dezes niet bekend is.

In de komende nummers van het Limburgs Tijdschrift voor Genealogie zal steeds een aantal rouwborden de revue passeren. Omdat niet bekend is in welke volgorde de rouwborden in zowel de Nicolaaskerk als daarna in de Onze Lieve Vrouwekerk en de kruisgang hingen, is voor deze bijdragen gekozen voor een chronologische volgorde.

Noten

- 1 E. VAN NISPEN TOT SEVENAER, Maastrichtsche grafsteenen XI. De grafsteenen in de kerk en de kloosteromgang van de O.L. Vrouw, in: *PSHAL* 72 (1936), 314; 73 (1937), 275-288; 74 (1938), 193-210; 75 (1939), 301-314; 76 (1940), 123-132; 77 (1941), 272-274 (verder geciteerd als: Van Nispen).
- 2 Zie mijn bijdrage: Een grafzerk bij stukken en beetjes, in: *De Maasgouw* 123 (2004), 143-144.
- 3 *De monumenten van geschiedenis en kunst in de provincie Limburg. Eerste stuk: de monumenten in de gemeente Maastricht. Vierde aflevering,* 's-Gravenhage 1938, 575-576.
- 4 VAN NISPEN, in: *PSHAL* 77 (1941), 272-274.
- 5 INGRID M.H. EVERS, Een parochiekerk in de achttiende eeuw: het interieur van de Sint-Nicolaaskerk te Maastricht, in: *PSHAL* 142 (2007), 189-251.
- 6 Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL), Gemeentearchief Maastricht (GAM) 1278, Tekening Van Gulpen.
- 7 J. BELONJE, Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Limburg, in: *PSHAL* 96-97 (1960-1961), 156.

De resterende noten staan onder de rouwborden.

1. Rouwbord voor
Adrianus Vaes.

Opschrift op het rouwbord:
OB. / 16 / 46 / 19 AVGVST^{II},
overleden 19 augustus 1646.

Op een niet nader ingevulde datum in augustus 1646 werd in het overlijdensregister van de Sint-Nicolaaskerk de begrafenis ingeschreven van de heer secretaris Adrianus Vaes. Adries Vaes, zoon van Guillaume Gilles Vaes en Georgie de Schroots, licentiaat in beide rechten, was secretaris van de stad Maastricht. Op 29 september 1619 was hij in de Sint-Nicolaaskerk getrouwd, na voorafgaand huwelijkscontract van 14 september 1619 verleden bij notaris Steven Fabritius te Maastricht, met Adriana van Buel, dochter van Hendrick van Buel, schepen, gezworene en *paymeester* van Maastricht, en van Catharina van Aust.⁸

Het wapen op het rouwbord moet als volgt worden beschreven: gevierendeeld: I en IV van sabel, met drie gaande rammen van zilver, gehoornd van goud, geplaatst 2 en 1; II en III van zilver, met een adelaar van sabel. Hetzelfde wapen werd gevoerd door Theodorus de Vaes, kanunnik van de Sint-

Servaas van 1689 tot 1735,⁹ en het was ook afgebeeld op de grafsteen van Theodoricus Vaes, gehuwd met Anna van Beul, in de kerk van Johannes de Doper te Tongeren.¹⁰

8 Genealogische gegevens in: RHCL, 18.A Handschriftencollectie, inv.nr. 345 (genealogieën van patriciërsfamilies van Maastricht door Guillaume Kerens de Wolfrath). JOS. M.H. EVERSEN, *Alphabetische lijst der magistraatsleden van Maastricht* (RHCL, GAM, pro manuscripto).

9 Varia. Wapen van Theod. de Vaes, kanonik van het kapittel van St. Servaas te Maastricht, in: *De Maasgouw* 22 (1900), 28. P. DOPPLER, *Lijst der kanunniken van het Vrije Rijkskapittel van Sint Servaas te Maastricht (1050-1795)*, in: *PSHAL* 75 (1939), 257-258.

10 LÉON DE HERCKENRODE, *Collection de tombes, épitaphes et blasons dans les église et couvents de la Hesbaye*, Gand 1845, 715-723 met een genealogie.

2. Rouwbord voor
Joannes Baptista van Hildernisse.

Opschrift op het rouwbord:
OBYT / 1647. / 7. APRI,⁹
overleden 7 april 1647.

Op [. . . datum niet ingevuld] april 1647 werd Joannes Baptista van Hildernisse in het koor van de Sint-Nicolaaskerk begraven. Het graf van d'H' gesworen Raad Hildernisse, Licenciaat, was in de 18e eeuw gemerkt N.¹¹

Johan Baptist van Hildernisse was schepen van Maastricht van 1592 tot 1628, gezworene van 1594 tot 1627 en commissaris-instructeur van 1596 tot 1607. Hij was gehuwd met Anna Philippens, geboren in Maastricht op 4 september 1590, overleden op 28 september 1661. Zij schonk hem tussen 1612 en 1632 elf kinderen.¹² Hij was een weldoener van de Sint-Nicolaaskerk, waaraan hij op 3 november 1615 een legaat van 100 gulden schonk.¹³

Het wapen op het rouwbord wordt als volgt beschreven: van sabel met een kruis van zilver; hartschild van keel, met een schuinkruis van goud, beladen met een stappend eendje van sabel. Het handschrift Kerens beschrijft het wapen Mansdael ab Hildernisse als volgt (in vertaling): van sabel met een kruis van zilver; over alles een schild van sinopel met een

Adrieskruis beladen met een merlette van sabel.

Eversen beschrijft het wapen op diens zegel als een breed kruis met een hartschild waarop een St. Andrieskruis. Helmteken een naar rechts gewende duif. Omschrift: Johannis Mansdale van Hildernisse.¹⁴ Maar op het rouwbord is het helmteken zeker geen duif, maar een vlucht.

Volgens Rietstap is het wapen van de Hollandse familie Van Hildernisse van sinopel met een dwarskruis van goud, beladen met een meerltje van sabel.¹⁵ Dit wapen figureert hier alleen als hartschild en de afgebeelde vogel is geen merletje (merlette) maar een eend. Het op het rouwbord afgebeelde wapen is dus feitelijk het wapen Mansdale met het wapen Hildernisse als hartschild. Rietstap beschrijft het wapen Mansdale als van zilver met een kruis van sabel. Over alles van zilver met een dwarskruis van lazuur, en een hop van natuurlijke kleur in het hart van het dwarskruis.

Het is hetzelfde wapen als op het rouwbord, maar met geheel andere kleuren en metalen.

3. Rouwbord met wapen en datum

Opschrift op het rouwbord:
OB / 16 / 52 / 21 / SEPTE.

Dit rouwbord met datum 21 september 1652 is niet te identificeren vanwege een hiaat in de begraafregisters van de Nicolaaskerk.

Het wapen is een combinatie van vier verschillende wapens, die blijkbaar duiden op onderlinge verwantschap. Voor de heraldische beschrijving volgen wij niet de nu zichtbare kleuren, maar volgen wij de publicaties van 1938 en 1941, toen de kleuren nog goed zichtbaar waren.

Het wapen kan dus als volgt worden beschreven: gevierendeeld: I van keel met een paaslam van goud dragend een vaantje van goud; II van sabel met een zespuntige ster van goud, waaronder een wassenaar van zilver; schildhoofd van zilver beladen met drie zespuntige sterren van sabel; III gedeeld van zilver en lazuur, beladen met een geopende en gekanteelde toren van keel; IV van zilver, met twee dwarsbalken van keel, de bovenste beladen met drie, de onderste met twee bloemen (?) van goud.

- 11 RHCL, RAL, archief parochie Sint-Nicolaas, Maastricht, mag.nr. 974, lijst van graven op het koor, 3, graf gemerkt N.
- 12 Genealogische gegevens over de familie Van Hildernisse, in: RHCL, 18.A Handschriftencollectie, inv.nr. 345.
- 13 RHCL, RAL, archief parochie Sint-Nicolaas, Maastricht, mag.nr. 1074, 7.
- 14 Jos. M.H. EVERSEN, Alfabetische lijst der magistraatsleden van Maastricht (RHCL, GAM, pro manuscripto).
- 15 Alle hier vermelde en in de loop van dit artikel volgende verwijzingen naar Rietstap hebben betrekking op: J.B. RIETSTAP, *Armorial Général*, Gouda 1884.

4. Rouwbord voor een lid
van de familie Van Hoensbroek.

Opschrift op het rouwbord:
O·B / 16 / 52 / 24·X·BRIS,
overleden op 24 december 1652.

Vanwege een hiaat in de begraafregisters van de Sint-Nicolaaskerk is dit rouwbord niet te identificeren. Het wapen is van de familie Van Hoensbroek. Het kan als volgt worden beschreven: van zilver met drie dwarsbalken van keel, met over alles heen een leeuw van sabel, getongd en gekroond van goud.

In aanmerking komt Rolandus van Hoensbroech, getrouwd met Maria N.N., die op 31 januari 1646 een zoon

Henricus in de Sint-Nicolaaskerk met de Luikse nativiteit liet dopen. De peetouders waren Thomas Pullen en Joannes van Ryckelt.

In de noordelijke kruisgang van de Onze Lieve Vrouwekerk ligt een praktisch geheel versleten grafzerk, waarop bij goed strijklicht nog het wapen Van Hoensbroek te herkennen is.

Wapen van

mgr. drs. Harrie M.G. Smeets, 24e bisschop van Roermond

RÉGIS DE LA HAYE,
RENÉ VROOMEN

Het bisschopswapen

Het is in de Katholieke Kerk gebruikelijk dat een nieuw benoemde bisschop een bisschopswapen en een wapenspreuk krijgt. Dat wapen moet enerzijds beantwoorden aan de regels van de heraldiek, de wapenkunde, die teruggaan tot de hoge Middeleeuwen en anderzijds aan de gebruiken van de kerkelijke heraldiek.

Een bisschop kan natuurlijk zijn familiewapen voeren of zijn familiewapen combineren met andere wapens in hetzelfde schild. In de praktijk komt dit niet vaak voor omdat de meeste families nu eenmaal geen historisch familiewapen voeren. Meestal zal de nieuw benoemde bisschop derhalve een eigen wapen laten ontwerpen.

Het is een oud gebruik dat de bisschop het wapen van zijn bisdom als grondslag neemt en vervolgens kiest voor de symbolen die hij graag op zijn wapen afgebeeld wil zien. Mgr. Harrie Smeets koos voor de aartsengel Raphaël en een afbeelding van het kruis van Jeruzalem. Het bisschopswapen van mgr. Harrie Smeets is dus samengesteld uit het wapen van het bisdom Roermond, dat in een blauw veld een zilveren kruis voert met in de hoek een gouden lelie, en daar over heen een gouden afbeelding van de aartsengel Raphaël met een reisstaf en een vis van zilver.

Boven een bisschopswapen wordt traditioneel altijd van groen een priesterhoed geplaatst, met een koord aan elke zijde, aan beide kanten eindigend in zes kwasten, gerangschikt in drie rijen, die het wapen omgeven. Achter het schild wordt een rechtopstaand gouden kruis geplaatst. Mgr. Smeets koos hier voor het Jeruzalems kruis als verwijzing naar de Orde van het Heilig Graf van Jeruzalem waar hij lid van is. Tenslotte kiezen de meeste bisschoppen ook voor een devies, een wapenspreuk die in hoofdletters op een banderol onder het wapen wordt geschreven.

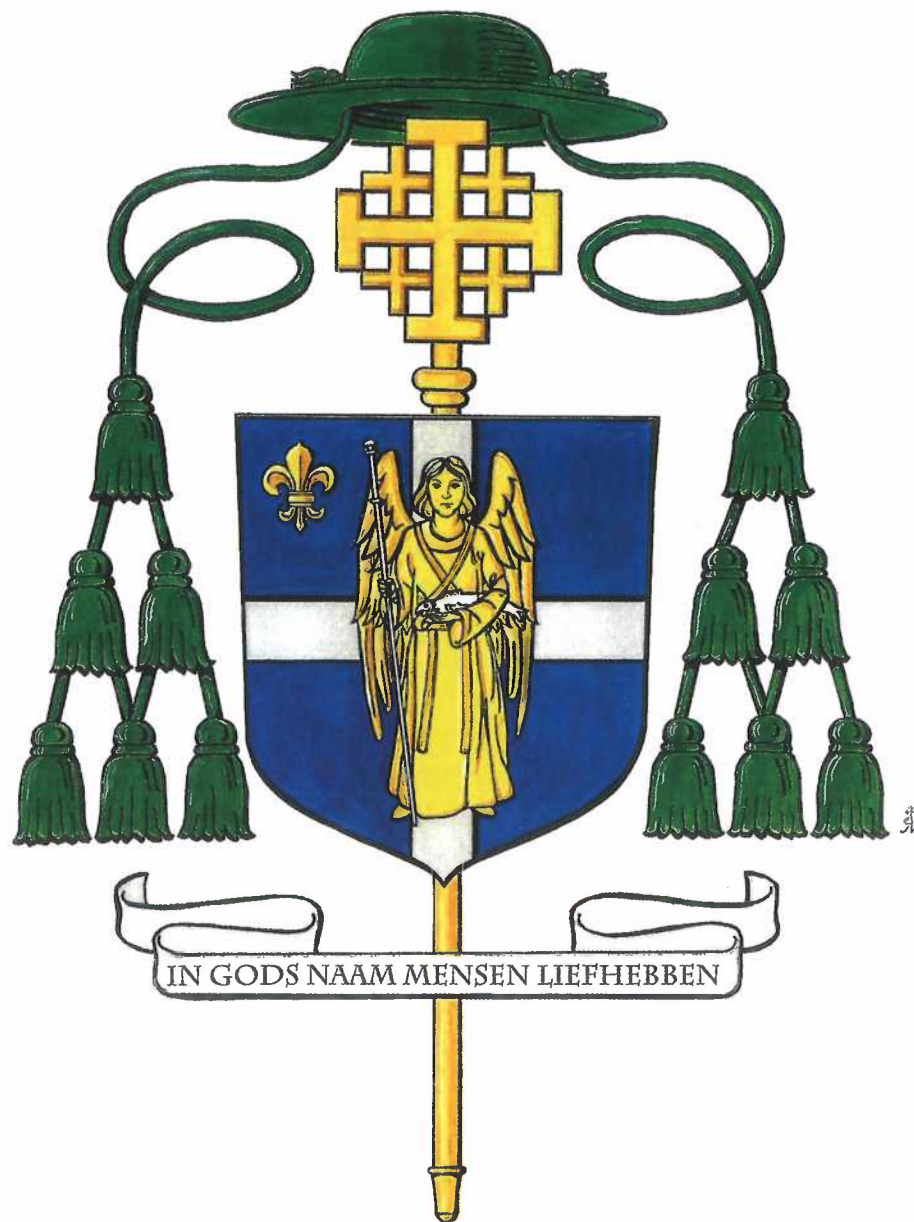
De aartsengel Raphaël

De naam Raphaël komt maar op twee plaatsen in de Heilige Schrift voor, één keer als naam van een persoon in het Eerste Boek der Kronieken, Raphaël, zoon van Semaja (1 Kron. 26,7), en als de engel Raphaël in het deuterokanonieke (dus alleen in het Grieks geschreven) Bijbelboek Tobit (Tob. 3,16 enz.). De naam is Hebreeuws en betekent *God geneest*.

Het verhaal van de engel Raphaël speelt zich af ten tijde van de Ballingschap in Babylonië. Het is een kunstig opgesteld relaas, waarbij in de loop van het verhaal twee onafhankelijke gebeurtenissen samenkomen. Allereerst het verhaal van vader Tobit, die met blindheid wordt geslagen, en zijn zoon Tobias. Daarnaast het verhaal van Sara die door de demon Asmodaüs wordt gekweld omdat al haar verloofden vlak voor de huwelijksluiting plots stierven. Om in het bezit te komen van zijn erfenis, moet Tobias afreizen naar Medië. Hij zoekt dan een reisgenoot en dat wordt een man die zich voorstelt als Azarias, zoon van Ananias (Tob. 5,13). Tobias weet het dan nog niet, maar voor de lezer is het inmiddels al duidelijk, dat zijn reisgenoot in werkelijkheid de aartsengel Raphaël is die vanuit de *heerlijke Troon van de Allerhoogste wordt gezonden om beiden* (red.: Tobit en Sara) *te genezen* (Tob. 3,16-17). Onderweg vangt Tobias in de rivier de Tigris een vis. De engel zegt hem dan het hart, de lever en de gal er uit te snijden (Tob. 6,2-4). Wanneer de twee reizigers bij Raguël, de vader van Sara, aankomen stelt Raphaël aan Tobias voor om te trouwen met Sara. Maar om de duivel af te wenden moet Tobias, wanneer hij het huwelijksvertrek binnengaat, op een wierookpan de lever en het hart van de vis laten branden. Wanneer de demon de rook opmerkt, vlucht hij naar Opper-Egypte waar de engel hem in de boeien slaat (Tob 8,3). Daarna verloopt alles voorspoedig en Tobias en zijn vrouw Sara ondernemen de terugreis naar Ninive. Thuisgekomen strijkt Tobias de gal van de vis op de ogen van zijn blinde vader, *en als vliesjes vielen de witte vlekken uit de ooghoeken* (Tob. 11,12). Dan maakt Raphaël zich bekend: *Ik ben Raphaël, een van de zeven heilige engelen die de gebeden van de heiligen opdragen en toegang hebben tot voor de heerlijke Troon van de Heilige* (Tob. 12,15), waarop hij opstijgt naar God.

In de christelijke kunst wordt Raphaël altijd afgebeeld als een baardloze jongeman en als een engel, dus met vleugels. Doorgaans wordt hij niet alleen afgebeeld, maar meestal samen met de jonge Tobias. Als attributen heeft hij een reisstaf of een pelgrimsstaf, met daaraan eventueel een kalebas met de gal van de vis, of draagt hij een vis in de hand.

In de kerkelijk-devotionele traditie wordt Raphaël de patroonheilige van alle beroepen die met genezing te maken hebben,

De heraldische beschrijving van het wapen luidt:

*In blauw een zilveren kruis, in het eerste kwartier een gouden lelie, over alles heen een gouden aartsengel Raphaël, met een zilveren reisstaf in de rechterhand en een zilveren vis dragende op de linkerhand; achter het schild een gouden voordraagkruis in de vorm van het Jeruzalems kruis, overtopt door een hoed met koorden waaraan ter weerszijden van het schild zes afhangende kwasten in drie rijen gerangschikt (1-2-3), alles van groen.
Devies: IN GODS NAAM MENSEN LIEFHEBBEN, in zwarte letters op een zilveren lint.*

zoals artsen, apothekers, verplegend personeel en zieken. Vanwege zijn rol bij de bruiloft van Tobias en Sara is hij ook de patroonheilige van de gehuwden. En als reiziger is hij de patroon van alle beroepen die te maken hebben met reizen, zoals handelsreizigers, schippers, pelgrims, emigranten, vakantiegangers, dagjesmensen en spoorwegpersoneel.

Zijn liturgische feestdag valt op 29 september, het feest van de heilige Aartsengelen. Maar wie nog een missaal heeft van vóór het Tweede Vaticaans Concilie (gehouden van 11 oktober 1962 tot 8 december 1965) zal zien dat de H. Raphaël, aartsengel, werd gevierd op 24 oktober, met eigen misteksten ontleend aan het boek Tobias en een eigen officie. Het feest van Raphaël was op die datum ingesteld door paus Benedictus XV (1914-1922). Sinds de liturgische hervormingen van het Tweede Vaticaans Concilie wordt de aartsengel Raphaël

herdacht op de huidige datum, tezamen met de aartsengelen Gabriël en Michaël.

De aartsengelen Gabriël en Michaël zijn in onze traditie beter bekend dan de aartsengel Raphaël. Gabriël komt in het Oude Testament voor in het boek Daniël. In het Nieuwe Testament kondigt hij Zacharias de geboorte van Johannes de Doper aan en Maria de geboorte van Jezus. Hij is de *boodschapper*. De aartsengel Michaël komt eveneens in het Oude Testament voor in het boek Daniël en in het Nieuwe Testament in het Boek van de Openbaring, waar hij samen met zijn engelen de strijd aanbindt met de Duivel.

Het wapen is ontworpen door de Limburgse Commissie voor Heraldiek & Banistiek van het Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap.

H.J. (BERT) VAN LAER¹

DNA en genealogie

DNA staat enorm in de belangstelling. Met enige regelmaat komen in nieuwsberichten criminele voorvallen aan bod waarbij met behulp van DNA-onderzoek het achterhalen van daders mogelijk geworden is. Een tv-programma als *DNA Onbekend* is populair en in reclamespots van o.a. MyHeritage worden DNA-testen aangeprezen voor het achterhalen van de familieoorsprong.

Door nieuwe ontwikkelingen werd het DNA-onderzoek in de loop van de laatste decennia aanzienlijk goedkoper. Daarbij kregen individuele personen de gelegenheid om zijn of haar genetisch profiel te laten bepalen. Ook ontstond de mogelijkheid om langs genetische weg familieverbanden te ontdekken, daar waar het traditionele genealogisch onderzoek was vastgelopen omdat daarvoor de historische bronnen ontbraken. Genealogische verenigingen (o.a. de Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV) en Familiekunde Vlaanderen) initieerden projecten waarbij genetische profielen konden worden vastgelegd en onderzoek van familieverbanden door genetisch onderzoek kon worden ondersteund.

Het initiatief van de NGV, samen met het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde en de Zuid-Hollandse Vereniging voor Genealogie *Ons Voor-geslacht*, mondde uit in het project *Zonen van Adam in Nederland*.² Daarbij werd samengewerkt met het Forensisch Laboratorium voor DNA-Onderzoek (FLDO) en het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC);³ er waren ca. 400 deelnemers. Onze Belgische zustervereniging Familiekunde Vlaanderen (FV) houdt zich inmiddels al meer dan een decennium bezig met genetische genealogie projecten, waarbij zij ondersteuning heeft vanuit de Katholieke Universiteit Leuven.⁴

Een nieuwe rubriek

De redactie van het Limburgs Tijdschrift voor Genealogie (LTG) start een rubriek met onderwerpen op het gebied van genetische genealogie. Dit wordt vooral ook ingegeven door het feit dat onze hoofd- en eindredacteur betrokken was bij de voorbereiding van een tweede deel van het project *Zonen van Adam in Nederland*. Daarbij werden van enkele tientallen personen DNA-monsters van het Y-chromosoom geanalyseerd en stamreeksen uitgewerkt. Onlangs moest de conclusie getrokken worden dat publicatie in een boek niet haalbaar is.

De redactie heeft het besluit genomen om de beschikbare gegevens (DNA-uitslag en stamreeksen) voor deelnemers die daar belangstelling voor hebben in afleveringen van het LTG te publiceren. Uiteraard met instemming en medewerking van de deelnemers en strikte handhaving van de privacy.

Het publiceren van DNA-uitkomsten maakt het ook noodzakelijk om enige uitleg te geven over een aantal begrippen en de achtergronden hiervan om daarmee duidelijk te maken op welke wijze genealogie en DNA-onderzoek met elkaar in verband kunnen worden gebracht.

Dit inleidend artikel gaat allereerst op hoofdlijnen in op de historische ontwikkelingen rond erfelijkheidsonderzoek en de ontdekking van DNA. Vervolgens wordt uitleg gegeven over de belangrijkste begrippen die bij DNA-onderzoek gebezigd worden, zoals Y-chromosomen, mitochondriaal DNA, haplogroepen, enz.

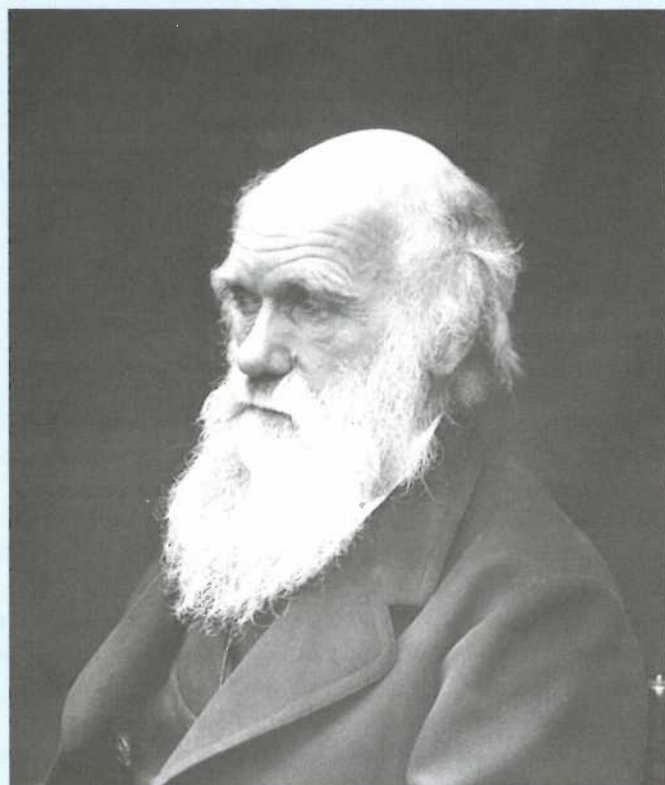
DNA-onderzoek wordt steeds verfijnder. Van belang is daarmee ook om uitleg te geven over wat de mogelijkheden zijn. Meest in het oog springend is de ondersteuning bij forensisch onderzoek en het achterhalen van erfelijke factoren bij ziekten. Grote stappen voorwaarts zijn gemaakt bij het interpreteren van archeologische vondsten van menselijke skeletten en het daaruit afleiden van de historie van de mensheid (genografie). Interessant is het ook om kort in beeld te brengen hoe vanuit stoffelijke resten, die in Rusland gevonden zijn, het bewijs geleverd kon worden dat de laatste tsaar Nicolaas II in juli 1918, samen met zijn vrouw en kinderen werd geëxecuteerd. Tientallen jaren werd het voor mogelijk gehouden dat een van de kinderen (Anastasia) deze executie had overleefd. Tot slot wordt uitleg gegeven over de mogelijkheden die voor iedereen voorhanden zijn om eigen stamboomonderzoek te ondersteunen met het laten opmaken van een DNA-profiel. Daarbij worden de (on)mogelijkheden van de drie voorhanden zijnde methoden van onderzoek in het kort belicht. In een separaat kader worden begrippen en afkortingen verduidelijkt, die in dit artikel voorkomen.

Erfelijkheid

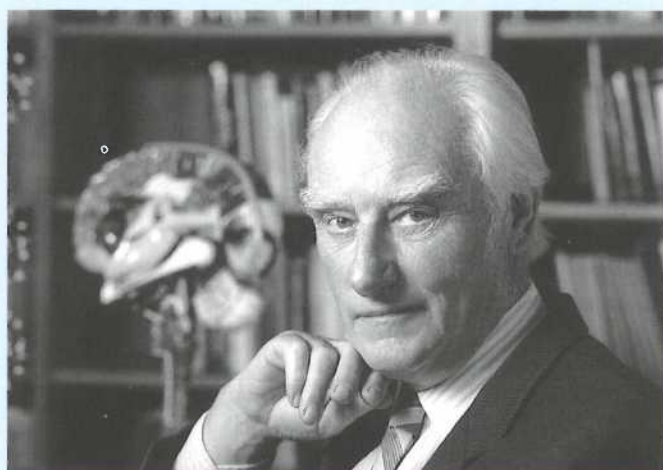
Dat eigenschappen van vader en moeder overgedragen worden aan de kinderen is al lang bekend.⁵ In wetenschappelijke kringen heeft het echter toch eeuwen geduurd alvorens precies duidelijk werd op welke wijze de erfelijke eigenschappen van voorouders door het DNA worden overgedragen op elke volgende generatie. In de 19e eeuw werd de christelijke filosofie op nadrukkelijke wijze geconfronteerd met nieuwe inzichten rond erfelijkheid. Het revolutionaire werk van de Britse autodidact Charles Darwin (1809-1892) heeft rond 1850 een wetenschappelijke revolutie teweeg gebracht met het begrip *survival of the fittest* oftewel de natuurlijke selectie waarbij de sterkste of best aangepaste genetische

Johann Friedrich Miescher¹⁰

Charles Darwin in 1869, portret door Julia Margaret Cameron⁶

Gregor Mendel⁸

Links midden: Hugo de Vries door Thérèse Schwartz (1851-1918)⁹

Links beneden: Francis Crick¹¹

eigenschappen de grootste kans hebben om doorgegeven te worden aan volgende generaties. Tijdens zijn reis ontdekte Darwin dat vanuit oorspronkelijk dezelfde soorten behoorlijk verschillende ondersoorten planten of dieren zich ontwikkelden door natuurlijke selectie.

Het in 2017 heruitgegeven boek *Reis van de Beagle*⁷ laat op indringende wijze de ontdekkingen zien, die Darwin deed gedurende zijn vijfjarige wereldreis met de boot Beagle waarbij vele eilanden werden aangedaan met eigen biotopen. De Oostenrijkse Augustijn Gregor Mendel (1822-1884) was de eerste die rond 1865 een bepaald patroon ontdekte bij de overdracht van erfelijke eigenschappen. Mendel merkte daarbij op, dat sommige eigenschappen dominant waren en andere juist niet. Dit kennen we nu nog als de wetten van Mendel. De Nederlandse bioloog Hugo de Vries (1848-1935) heeft een belangrijke rol gespeeld bij de verdere uitwerking daarvan.

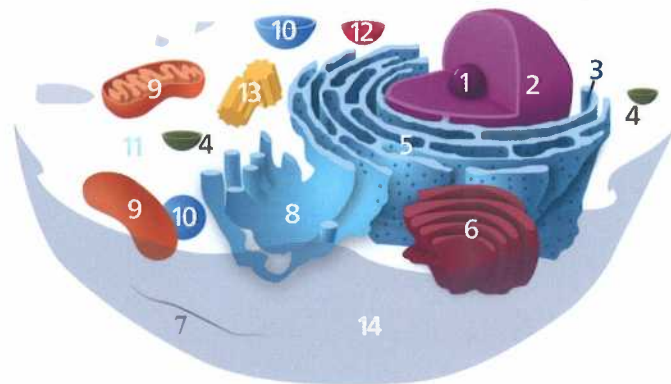
Hugo de Vries was een van de grondleggers van wat later bekend zou worden als de evolutiebiologie. Hugo de Vries ontdekte ook (samen met anderen) de eigenschappen van genen en het optreden van mutaties. Het begrip *gen* en ook *mutatie* voert terug op bepaalde chromosomen of delen daarvan. Het begrip (pan)gen heeft De Vries afgeleid uit het eerdere werk van Darwin. Het was de Zwitserse biochemicus Johann Friedrich Miescher (1844-1895) die in de celkern een stof ontdekte met een hoog fosforgehalte, die door hem nucleïne (afgeleid van het begrip *kern*) genoemd werd. Daarmee werd de basis gelegd voor de N in het later geformuleerde DNA.

Het heeft tot 1953 geduurd aler met het werk van de latere Nobelprijswinnaars (1962), de Amerikaanse bioloog James Dewey Watson (1928), de Britse natuurkundige Francis Crick (1916-2004) en de Britse natuurkundige Maurice Wilkins (1916-2004) de chemie van het menselijk genoom ontrafeld werd. Zij konden voortgang boeken door baanbrekend onderzoek aan het DNA door de Britse chemica Rosalind Elsie Franklin (1920-1958). Door haar voortijdig overlijden kwam zij niet meer voor een Nobelprijs in aanmerking. Pas in 1977 is door het werk van de Amerikaanse moleculair bioloog en Nobelprijswinnaar Walter Gilbert (1932) een nauwkeurige en snelle methode ontstaan voor het bepalen van de volgorde van de zgn. basen, uitgedrukt met de letters T, A, C en G, in DNA-ketens. Hij verbeterde de methode die eerder door de Britse biochemicus Frederick Sanger (1918-2013) was ontwikkeld. Gilbert en Sanger ontvingen in 1980 samen met de Amerikaanse biochemicus Paul Berg de Nobelprijs voor hun baanbrekende werk aan de ontrafeling van de geheimen van het DNA.

De brede bekendheid van DNA, genetica en genealogie kreeg in 2005 een sterke impuls door *The Genographic Project* van de Amerikaanse National Geographic Society met geneticus Spencer Wells (1969).^{12 13} Met enkele boeken werd een duidelijke uitleg gegeven voor het brede publiek van de ontstaansgeschiedenis van de mensheid en de rol van DNA daarin. Deze boeken zijn nog steeds, ook in Nederland, verkrijgbaar.

DNA

Alle leven de organismen bestaan uit cellen. Het menselijk lichaam omvat ongeveer 100 miljard cellen. In een lichaam zijn, vanuit de stamcellen van een embryo, gespecialiseerde cellen ontstaan voor alle delen van het lichaam inclusief de organen. Elke cel van het lichaam bevat de unieke genetische code (DNA) en stoffen die nodig zijn voor de lichaamsopbouw en energieproductie (stofwisseling).

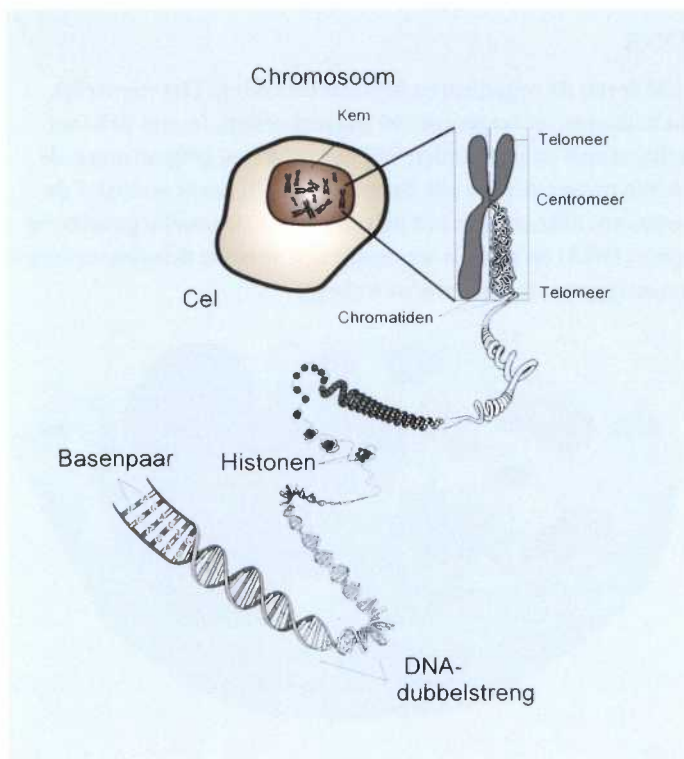

Cell¹⁴

De essentiële delen van een cel worden organellen genoemd. Voor erfelijkheid zijn twee organellen van groot belang, nl. de celkern (2) met daarin de nucleus (1) en het mitochondrion (9). In het DNA van de celkern vinden we de erfelijke eigenschappen van beide ouders en in het DNA van het mitochondrion de erfelijkheid van alleen de moeder. Het mitochondrion heeft een zeer belangrijke functie voor de cel, nl. als energieomzetter bij de stofwisseling.

Bij de voortplanting vindt de samensmelting plaats van een eikel en een zaadcel. In de eikel van de vrouw bevindt zich de helft van elk van de 23 chromosomen van de moeder en de zaadcel bevat de helft van elk van de 23 vaderlijke chromosomen. De eerste cel met aldus verkregen complete (en unieke) chromosomen is het begin van een embryo. Of een kind man of vrouw is, wordt bepaald door een relatief klein chromosomenpaar. De moeder heeft altijd een dubbel X-chromosomenpaar, ook wel aangeduid met 46,XX. De vader heeft een XY-chromosomenpaar (46,XY). Bij de voortplanting heeft de eikel altijd een X-chromosoom en de zaadcel heeft of een X-chromosoom (23,X) of een Y-chromosoom (23,Y). Een embryo dat bij de bevruchting ontstaat is vrouwelijk als het X-chromosoom (23,X) van de vrouw samensmelt met een zaadcel met een X-chromosoom (23,X) van de man. Als de bevruchting door een zaadcel met een Y-chromosoom (23,Y) plaatsvindt ontstaat een mannelijk embryo.

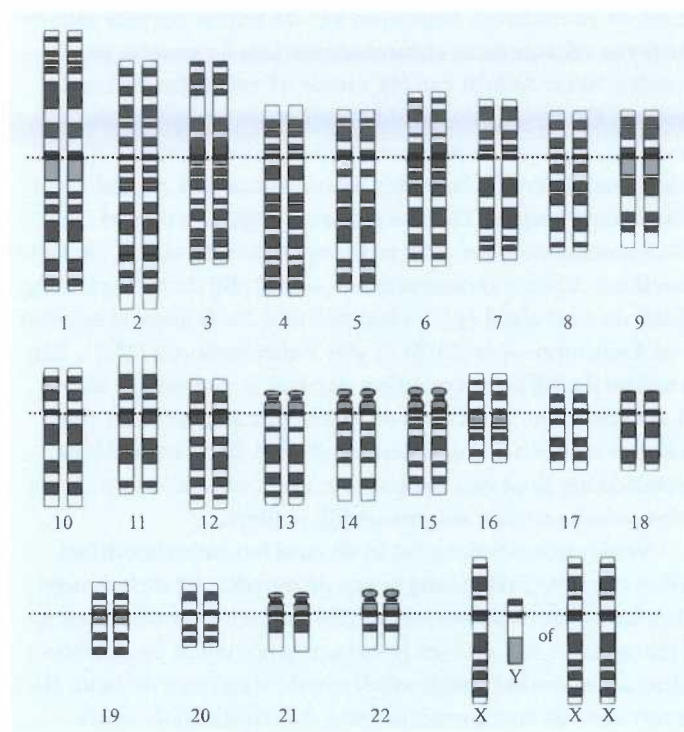
Verder is van belang dat in de eikel het mitochondriaal DNA (mtDNA) afkomstig is van de moeder. Bij de bevruchting komt alleen de inhoud van de zaadcel in de eikel terecht. Het mt-DNA van de man is wel terug te vinden op de mitochondriën van het middenstuk van de staart van de zaadcel en zorgt voor de energievoorziening met name bij de voortbeweging van de zaadcel. Deze mitochondriën spelen geen rol bij de bevruchting.

Opbouw van een chromosoom¹⁵

Het feit dat het Y-DNA alleen afkomstig is van de man en het mtDNA alleen van de vrouw vormt de wetenschappelijke basis van de genetische genealogie. Bij genetische genealogie wordt ondersteuning gegeven aan afstammingsonderzoek met bevindingen afkomstig van Y-DNA- of mtDNA-onderzoek.

De overige chromosomen (bij de mens 22 chromosomenparen) spelen bij genetische genealogie een rol om de mate van verwantschap tussen familieleden te kunnen bepalen. Dit

Chromosomen van de mens (23 paar)

DNA-onderzoek wordt autosomaal DNA (atDNA) onderzoek genoemd. Een belangrijke toepassing is er bij forensisch onderzoek. Daarbij wordt tegenwoordig vaak begonnen met een verwantschapsonderzoek (met Y-DNA en/of mtDNA) en vervolgens worden de unieke eigenschappen van het aangetroffen DNA-spoor vergeleken met een deel van het autosomaal DNA van de verdachte¹⁶. Op die manier kan er sprake zijn van een volledige DNA-match waarbij eventuele broers, vader, grootvader en neven als verdachten kunnen worden uitgesloten. Het atDNA-onderzoek wordt ook toegepast bij genetische archeologie omdat daarbij in veel gevallen het DNA is aangetast en zgn. short tandem repeat (STR) matches gezocht worden binnen alle 23 chromosoomparen.

Met de afkorting DNA wordt een moeilijk begrip omschreven, nl. Deoxyribonucleic acid. In allerlei publicaties komen we dit macromolecuul met de bekende helixvormige structuur tegen, die lijkt op een spiltrap. Deze macromoleculen bestaan uit zeer lange ketens kernzuren (of nucleïne-zuren) die met fosfaatatomen aan elkaar verbonden zijn. De *trap treden* van de helix worden gevormd door vier verschillende basen die de eerder genoemde afkortingen T A en C G hebben. Daarbij is altijd de T aan de A en de C aan de G gekoppeld. Het macromolecuul van een DNA-streng kan wel het onvoorstelbare aantal van meer dan 100 miljoen basenparen (TA's of CG's) bevatten en dan hebben we nog maar de helft van een chromosoom.

Alle chromosoomparen tezamen hebben ca. 31 miljard basenparen. Bij de celsplitsing speelt zich het bijna onvoorstelbare fenomeen af dat alle 100 miljoen treden van de DNA-spiltrap doorbroken worden. Vervolgens gaan in de celkern de complementaire basen met behulp van een koppelingsmechanisme, dat lijkt op een klaverblad, volgens het TA CG-patroon weer aansluiten om daarmee een complete DNA-keten te vormen. Twee DNA-ketens zijn vier ketens geworden. Op dezelfde wijze als bij het openen en dichttrekken van een ritssluiting kunnen er soms kleine *foutjes* ontstaan waarbij een extra tandje ingesloten wordt. Bij het splitsen en recombineren van DNA kan op deze manier een zgn. mutatie ontstaan.

Soms kan dit leiden tot genetische afwijkingen met (erfelijke) ziekten tot gevolg. In andere gevallen kan dit leiden tot geleidelijke verandering van de kenmerken van menselijke stammen met een andere huidskleur, haarkleur en andere uiterlijke kenmerken. Belangrijk daarbij is dat soms een relatief eenvoudige toename van baseparen optreedt en soms meer ingewikkelde veranderingen optreden. Deze veranderingen worden uitgedrukt met het Engelse woord *repeats*.

Geschiedenis van de mens

De geschiedenis van de mensheid kan vanuit verschillende invalshoeken in kaart gebracht worden, (1) de biologische evolutie en (2) de migratie over de aarde. Het begin van de mensheid wordt wel gesteld op het moment dat de primaten (*de eersten*) verschenen zo'n 60 miljoen jaren geleden. Vanuit de primaten ontstonden verschillende geslachten waaronder

de Homo (*mens*) en daaruit ca. 2 miljoen jaren geleden de soort Homo sapiens (*wijze*). Nog een stap verder zien we vanaf 200.000 à 300.000 jaar geleden het ontstaan van de ondersoort Homo sapiens sapiens, de enige nog levende ondersoort.

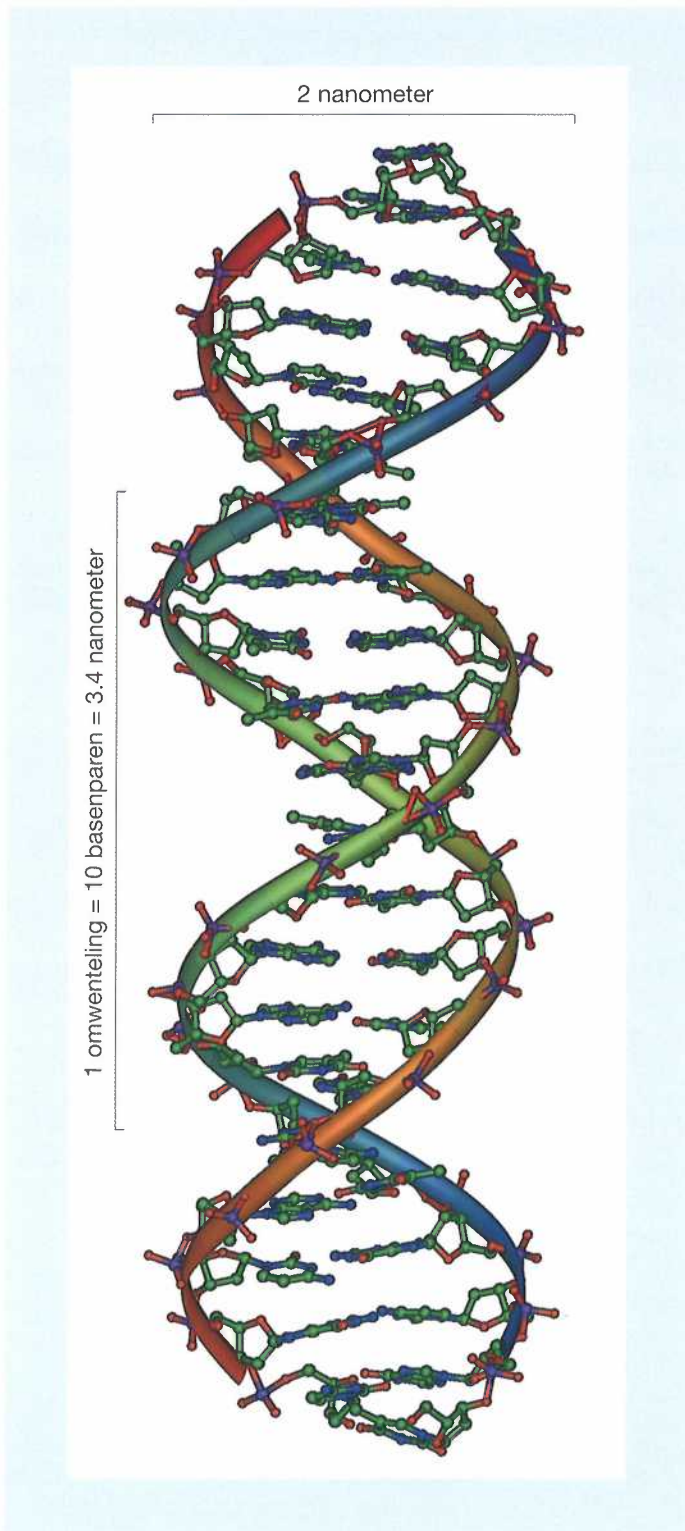
Allereerst werd het ontstaan van de mensheid vooral afgeleid uit vondsten van fossiele resten van skeletten waarbij een beeld ontstond van de lichaamsbouw in de loop van duizenden jaren. Hierdoor kreeg men ook een eerste inzicht

in de zichtbare biologische evolutie. Met DNA-onderzoek (zowel van het Y-chromosoom als het mt-chromosoom) kon een veel nauwkeuriger beeld verkregen worden van de evolutie en migratie. Daarbij is essentieel dat biologen en biochemici hebben ontdekt dat er een logische volgorde zit in mutaties en dat bepaald kan worden na hoeveel generaties logischerwijze een bepaalde mutatie kan optreden. Om dit duidelijk te maken moeten nog weer enkele moeilijke begrippen uitgelegd worden.

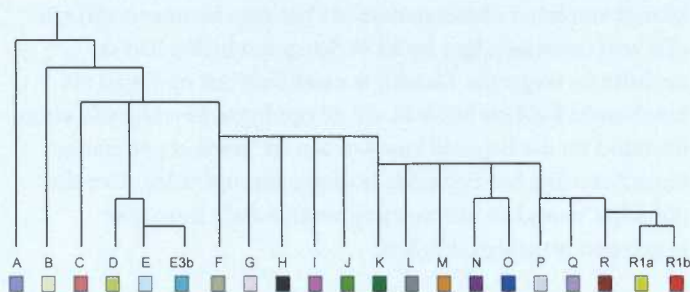
- Bij genetische genealogie wordt allereerst gebruik gemaakt van een indeling naar haplogroepen. Deze indeling maakt gebruik van de eigenschap dat enkelvoudige verandering in een basepaar op een duidelijk aanwijsbare plaats in het DNA voorkomt. De Engelse afkorting daarvoor is SNP (single nucleotide polymorphism). De plaats in de DNA-keten wordt weergegeven met een M-nummering. Zo heeft het Y-chromosoom van de haplogroep A de mutatie die met de merker M91 aangewezen wordt. Alle verdere haplogroepen hebben niet alleen deze maar ook nog een of meerdere andere veelvuldige veranderingen (SNP's).
- Bij afstammingsonderzoek worden vervolgens wederom op bepaalde plaatsen frequent voorkomende mutaties opgespoord: de STR's. Deze herhalingen komen op bepaalde plaatsen tot wel 50 maal voor. Voor DNA-onderzoek wordt gewerkt met die plaatsen op het DNA met meestal 10 à 20 herhalingen. Deze STR's worden met behulp van merkers opgespoord die een DYS (DNA Y-chromosoom segment) nummering meekrijgen. De nummering daarvoor is internationaal gestandaardiseerd¹⁸ en omvat op dit moment 111 merkers. Bij het genetische genealogieproject Zonen van Adam werd het Y-DNA-onderzoek met 16 merkers uitgevoerd. Om een nog nauwkeuriger beeld te krijgen wordt tegenwoordig met 37 à 67 merkers getest. Met het bepalen van de STR's komt het haplo type in beeld waarbij het patroon van het aantal herhalingen voor de geteste merkers wordt aangeduid. Nadat duidelijk is of twee (of meer) personen behoren tot dezelfde haplogroep wordt vervolgens nagegaan of het patroon van herhalingen (vrijwel) gelijk is. Dan spreekt men van een gelijk haplo type. Als dit zo is mag met grote waarschijnlijkheid aangenomen worden dat de betreffende personen in genetisch opzicht verwant zijn.

De systematiek bij het mtDNA-verwantschapsonderzoek is in principe identiek. Daarbij vindt ook indeling in haplogroepen plaats. Daarbij dient wel opgemerkt te worden dat de frequentie van mutatie hoger ligt dan bij Y-DNA wat kan leiden tot een mindere nauwkeurigheid.

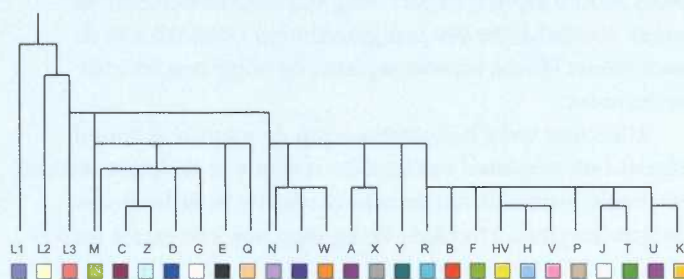
Met de verschillende uitgevoerde genografische projecten werd een goed beeld verkregen van de migratie van de mensheid en het ontstaan van de opeenvolgende haplogroepen. Het eerste genografische onderzoek ging in de VS van start waarbij de belangstelling vooral uitging naar mtDNA. Om die reden zijn de Amerikaanse mtDNA-haplogroepen gestart met de lettering A, B, C, D. Dit zijn echter niet de 'oudste'

DNA-keten (helix)¹⁷

Vereenvoudigde boom van Y-chromosoom haplogroepen

Vereenvoudigde boom van mitochondriale haplogroepen

vrouwelijke haplogroepen. Bij het daaropvolgende Y-DNA onderzoek werd wel met de oudst bekende haplogroepen gestart met de letters A, B, C, enz.

Navolgende tabel geeft een globaal inzicht in de migratie van de mensheid afgeleid uit de opeenvolging van haplogroepen.

De meest voorkomende Y-DNA-haplogroepen in Nederland zijn R1b (ca. 50%) en I1 (ca. 20%) en voor de mtDNA-haplogroepen zijn dat: U (ca. 48%) en J (ca. 10%).

Genetisch archeologie

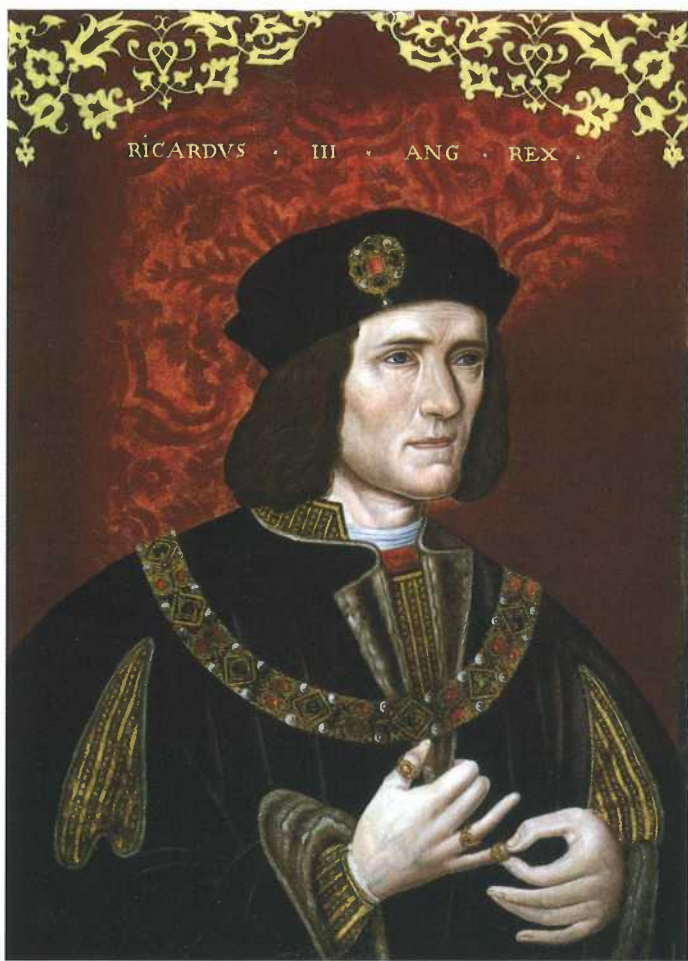
Met de verfijning van het DNA-onderzoek ontstonden er ook mogelijkheden om vondsten bij archeologisch onderzoek met elkaar in verband te brengen. Deze vondsten zijn allereerst

bijvoorbeeld potten, potscherven, gereedschappen en palen gebruikt voor woningbouw. Als daarbij vervolgens ook menselijke resten zijn gevonden kunnen de vondsten qua tijd aan elkaar gekoppeld worden. Op deze manier ontstaat er een verfijnd beeld bij het (pre)historisch onderzoek. De koppeling van beide lijnen van onderzoek staat inmiddels bekend als genetische archeologie. Het genetische deel van dit onderzoek kan logischerwijze gekoppeld worden aan genealogisch onderzoek, waarvan voorbeelden bekend zijn met verrassende uitkomsten:

- De vondst van het skelet van koning Richard III van Engeland (1452-1485) en de identificatie daarvan aan de hand van mtDNA-onderzoek is spectaculair te noemen. In september 2012 werd op het terrein van het vroegere Grijzemonnikenklooster te Leicester een skelet aangetroffen. Deze vondst

Y-DNA (mannelijk)		Belangrijkste gebieden ter wereld:	mtDNA (vrouwelijk)	
Y-DNA-haplogroep	eeuwen terug:		mtDNA-haplogroep	eeuwen terug:
A	60	Ethiopië, Kenia, Angola, Namibia	L0, L1, L2	>100 - 80
B	50	Nigeria	L2	80
C, C3	50	India, Oceanië, Japan, Korea, N-Amerika	M, D, C, X	60 - 20
D	50	Maleisië, Tibet, Japan,	B, D	50 - 25
E, E3a, E3b	50 - 20	Ethiopië, Kameroen, Mali	L1, L2, L3	>100 -70
F	45	Midden-Oosten	N - R	50
G	20	Irak, Afghanistan, Armenië, Georgië	C, Z	30 - 20
H	30	Pakistan, India	M, B	60 - 50
I, 1a, 1b, 1c	25	Oost Europa, N-Europa, Scandinavië	U, J, K, T	50 - 20
J1, J2	25 - 20	Midden-Oosten, Noord Afrika, Midderraan	H, K, RO, V	30 - 15
K	40	Mesopotamië (daarna gesplitst)	N	50
L	30	Iran, India, Zuid Azië	M	60
M	10	Papua Nieuw Guinea, Melanesië	B, F	50
N	10	Noord Europa, Noord Siberië	B, X	50 - 30
O	35 - 10	Zuidoost Azië	B, D	50 - 25
P	35	Filippijnen (zie K)	B	50
Q, Q3	20 - 10	Oost-Siberië, Noord & Zuid Amerika	B, X, A, D, C	50 - 20
R1, R1b, R1a	30 - 10	Rusland, Noord- en Zuidoost Europa	U, H, I, J, T, V, W	50 - 15
R2	25	Zuid-Rusland, Tataren, Kaukasus	Z, C	30 - 20

Menselijke migratie (en overeenkomende Y-DNA en mtDNA haplogroepen)

Koning Richard III¹⁹

Gevonden skelet van Richard III

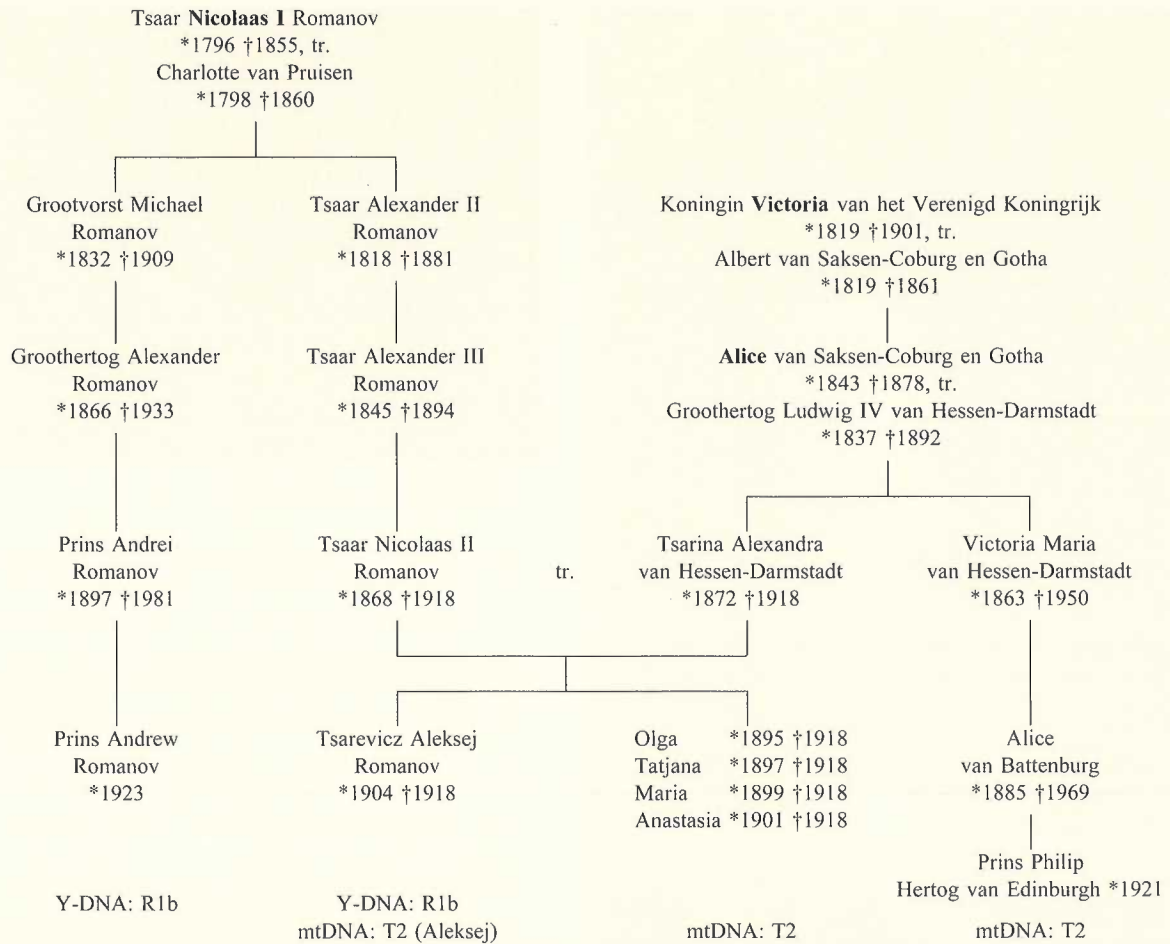
deed meteen denken aan de mogelijkheid van de stoffelijke resten van koning Richard III vanwege de sterk gekromde rug (scoliose). Al eerder in 2004 was de complete vrouwelijke stamreeks van de zus van Richard III, Anne van York tot heden in beeld gebracht. Twee nakomelingen in de rechtstreekse vrouwelijke lijn, 18 en 20 generaties verder, hebben een DNA-monster afgestaan. Het mtDNA van beide monsters gaf een match met het mtDNA van het gevonden skelet. Opmerkelijk is ook dat de gevonden mtDNA-haplogroep (J1c2c3) een uiterst zeldzame variant is.

- De executie op 17 juli 1918 van de laatste Russische tsaar, zijn vrouw, zijn vier dochters en een zoon is decennialang onderwerp geweest van speculaties dat mogelijk Anastasia en misschien ook Maria deze executie overleefd zouden hebben. In de Sovjetperiode op 31 mei 1979²⁰ had de Russische geoloog dr Alexander Avdonin stoffelijke resten gevonden van mogelijk vijf van de zeven leden van de tsaristische familie en bovendien nog van vier bedienden. Avdonin hield de plaats geheim tot na het einde van de Sovjetperiode. Door een team onder leiding van dr. Peter Gill werd in 1994 het resultaat van een uitgebreid forensisch-antropologisch onderzoek gepubliceerd.²¹ Tsaar Nicolaas, tsarina Alexandra van Hessen-Darmstadt en drie dochters konden aan de hand van mtDNA-onderzoek van de stoffelijke resten genetisch gekoppeld worden aan prins Philip Mountbatten, hertog van Edinburgh, de prins-gemaal

van de Britse koningin Elisabeth II. De tsarina en de prins hebben dezelfde vrouwelijke voorouder, nl. Alice, de dochter van koningin Victoria (van het huis Hannover). De gevonden mtDNA-haplogroep was T2. Het mtDNA-profiel van het door prins Philip beschikbaar gestelde bloedmonster kwam overeen met het mtDNA-profiel van de tsarina en de drie dochters. Voor een deel bleef de onzekerheid omdat de stoffelijke resten van de zoon (grootvorst) Aleksej en van een van de dochters ontbraken. In 2007 werd op 70 meter afstand van het eerste graf nog een tweede graf aangetroffen. Een team onder leiding van Michael Coble publiceerde in 2009 de resultaten.²² Daarbij werd ook nog een Y-DNA-onderzoek meegenomen van de in Amerika wonende Andrew Andreevich, in de 5e, 4e graad verwant met tsaar Nicolaas II; de gezamenlijke voorouder was tsaar Nicolaas I (1796-1855). Tot slot kon ook nog een match genoteerd worden met een bloedmonster op een hemd van tsaar Nicolaas II dat hij droeg bij de aanslag gedurende een bezoek aan Japan in 1891. De Y-DNA-haplogroep van tsaar Nicolaas II was R1b.²³

DNA-testen

De afgelopen decennia is de technologische ontwikkeling bij het uitvoeren van DNA-testen met sprongen vooruitgegaan. Daarom kwam dit type onderzoek ook bij individuele personen tegen een schappelijke prijs binnen handbereik. Projecten zoals *Zonen van Adam in Nederland* en de DNA-projecten van FV, met degelijke hulp van de KU Leuven, kwamen goed van de grond. Momenteel bieden commerciële organisaties, zoals MyHeritage, tegen prijzen van 50 à 150 euro DNA-testen aan. In een speciaal daarvoor bedoeld artikel²⁴ van FV wordt door dr. Larmuseau gewezen op een aantal voetangels en klemmen. Een voorstelling van zaken, waarbij zomaar een hele rij voorouders in beeld gebracht kunnen worden, kan niet waargemaakt worden. Bovendien wordt de eigen privacy (en die van familieleden) prijsgegeven. Het forensisch laboratorium Leuven liet van een aantal (anoniem gehouden) personen bij drie aanbieders van testen het DNA-onderzoek uitvoeren. Deze testen waren vooral gericht op atDNA-merkers (STR's) en ook op Y-DNA-merkers (SNP's) waarbij al met al met vele duizenden merkers het

Tsaar Nicolaas II met familie v.l.n.r. Olga, Maria, Nicolaas II Romanov, Alexandra Fyodorovna, Anastasia, Aleksej en Tatiana. Portret uit 1913 van de Levitsky Studio in de Krim (Livadiya). Originele foto in het Hermitage Museum, St. Petersburg, Rusland.

gehele genoomveld kon worden afgespeurd. De resultaten verschilden nogal van elkaar. Omdat van de testpersonen goede genealogische gegevens bekend waren kon een behoorlijke vergelijking gemaakt worden met de testuitkomsten. Bij de drie verschillende aanbieders van testen werd slechts in beperkte mate de werkelijke oorsprongsregio als uitkomst aangewezen. Door de aanwezigheid van hoge genetische diversiteit binnen populaties en lage verschillen tussen populaties onderling is het moeilijk om de afkomst van een enkel individu binnen een bepaald continent te achterhalen op basis van zijn of haar DNA-profiel, aldus luidt de conclusie van dr. Larmuseau²⁵. Vooral ook bij de conclusies omtrent toebedeelde exotische oorsprong van het DNA zouden de nodige vraagtekens gezet kunnen worden omdat deze bevindingen meestal niet bij de drie aanbieders met elkaar overeen kwamen.

Begrippen en afkortingen:

DNA: Deoxyribonucleic acid, biochemisch macromolecuul als drager van erfelijk materiaal

DYS: DNA Y-chromosoom segment; nummering van de plaats op het DNA waar bepaalde STR's waargenomen worden

Chromosoom: eiwitstructuur in de celkern met de dragers van het erfelijk materiaal (DNA)

Autosomaal chromosoom: biochemisch macromolecuul van de 22 paar niet-geslachtelijke chromosomen als drager van erfelijke eigenschappen

Y-Chromosoom: kort biochemisch macromolecuul als drager van de mannelijke geslachtseigenschappen (combinatie XY is man)

X-Chromosoom: langer biochemisch macromolecuul als drager van de vrouwelijke geslachtseigenschappen (combinatie XX is vrouw)

Gen: eenheid van erfelijk materiaal waarmee erfelijke eigenschappen worden doorgegeven aan het nageslacht

Genografie: onderzoek naar de afstammingsgeschiedenis van de mens

Genoom: de volledige verzameling DNA-moleculen van één enkel individu zoals aangetroffen op de 23 chromosomen

Haplogroep: indeling van mensen aan de hand van een indeling naar SNP's (zie verder)

Haplotype: familiale indeling van mensen aan de hand van STR verschillen (zie verder)

Mutatie: wijziging in de erfelijke eigenschappen in het genoom van een cel (er kan sprake zijn van een puntmutatie, een segmentmutatie of genoommutatie (van klein tot groot))

Nucleïnes: complexe biochemische macromoleculen die de basis vormen van het DNA

SNP: single nucleotide polymorphism; hiermee komt de haplogroep in beeld

STR: short tandem repeat; hiermee komt het haplotype in beeld

TACG: basenparen (TA's of CG's) in een DNA-keten bestaande uit T: thymine, A: adenine, C: cytosine en G: guanine.

Noten

- 1 De schrijver van dit artikel heeft in 2008 deelgenomen aan het 'Zonen van Adam-project'. Verder werden enkele lezingen gegeven over het onderwerp DNA en genealogie.
- 2 S. BARJESTEHL VAN WAALWIJK VAN DOORN-KHOSROVANI et al., *Zonen van Adam*, 2008.
- 3 Onder leiding van prof. dr. Peter de Knijff.
- 4 Met ondersteuning van drs. Marc Van Den Cloot en dr. Maarten Larmuseau.
- 5 Wikipedia <https://nl.wikipedia.org/wiki/Genetica#Geschiedenis>
- 6 J. CAMERON, Publiek domein, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2649065>
- 7 CHARLES DARWIN, *Voyage of the Beagle* 1859; heruitgegeven bij KNNV ISBN 9789050116213 (2017).
- 8 <http://www.malaspina.com/jpg/mendel.jpg>; Publiek domein, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3004487>
- 9 THÉRÈSE VAN DUYL-SCHWARTZE - Universiteitsmuseum Amsterdam, Publiek domein, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=20440556>
- 10 <http://www.pbs.org/wgbh/nova/photo51/images/befo-miescher.jpg>, Publiek domein, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=789048>
- 11 MARC LIEBERMAN <http://www.pbs.org/wgbh/nova/photo51/images/befo-miescher.jpg>, Publiek domein, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=789048>
- 12 SPENCER WELLS, *The Journey of Man*, New York, Random House, 2003.
- 13 SPENCER WELLS, *Deep Ancestry: Inside the Genographic Project*, National Geographic Society, 2006.
- 14 KELVINSONG - Eigen werk, CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=22952603>
- 15 National Human Genome Research Institute - <http://www.genome.gov/Pages/Hyperion//DIR/VIP/Glossary/Illustration/chromosome.shtml>, Publiek domein, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1414993>
- 16 Nederlands Forensisch Instituut, Informatieblad DNA-verwantschapsonderzoek, versie 1.
- 17 MICHAEL STRÖCK (mstroeck) - Created by Michael Ströck. Copied to Commons from en.wikipedia.org., CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=694302>
- 18 Gestandaardiseerd door het ISOGG (International Society of Genetic Genealogy).
- 19 Publiek domein, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6640176>
- 20 L. EN P. KULIKOVSKY The tsarevich Alexei and grand duchess burial case continues, *Romanov News* nr. 94 (juli 2016) 3-17
- 21 PETER GILL et al. Identification of the remains of the Romanov family by DNA analysis, *Nature Genetics* vol. 6 1994, 130-135.
- 22 MICHAEL M. COBLE et al. Mystery solved: The identification of the two missing Romanov children using DNA analysis, *PLoS one* vol. 4 2009, 1-9.
- 23 MICHAEL M. COBLE, The identification of the Romanovs: can we (finally) put the controversies to rest? *Investigative Genetics* 2011 2:20, 2-7.
- 24 DR. MAARTEN LARMUSEAU, Verborgen in het DNA, aflevering 20: Waar woonden onze voorouders? Een genetische test aankoop, *Vlaamse Stam* jg. 53 nr. 2, 2017, 119-124
- 25 LARMUSEAU M.H.D., Paternity testing under the cloak of recreational genetics, *European Journal of human genetics*, 2017: jun. 25(6), 768-770.

Genetische Genealogie

De families

Pepels

uit Bocholt en Stein

A.S.M. (FUNS) PATELSKI

Zoals in het voorgaande artikel van Bert van Laer beschreven bestaat tegenwoordig de mogelijkheid de wettige afstamming in mannelijke lijn te vergelijken met de biologische afstamming in mannelijke lijn. In het algemeen zijn de wettige en biologische afstamming gelijk.

Over de voorbije periode van minstens 400 jaar is in Vlaanderen gemiddeld slechts één op de honderd keer de wettige vader niet identiek met de biologische vader, zo werd door onderzoek van geneticus en genealoog dr. Maarten Larmuseau van de Katholieke Universiteit Leuven

vastgesteld.¹ In Limburg zal het niet veel anders zijn. Een familienaam wordt vele generaties van vader op zoon doorgegeven. Dit fenomeen doet zich ook voor bij het DNA van het Y-chromosoom, dat alleen bij mannen voorkomt. Het DNA van het Y-chromosoom kopieert zich van vader op zoon. Voor alle duidelijkheid, het Y-chromosoom is het kleinste van alle chromosomen van een mens en bepaalt het geslacht. Het DNA van het Y-chromosoom zegt niets over erfelijke aandoeningen, ziekten of anderszins.

Zie voor meer informatie over DNA-onderzoek in het algemeen het voorgaande artikel van Bert van Laer.

Genealogen kunnen tegenwoordig middels een DNA-analyse van het Y-chromosoom vaststellen of naamdragers en mogelijk anderen tot hun eigen familie behoren. Daar is inmiddels alle gelegenheid voor en er wordt dan ook op grote schaal gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

Zo ook door Jacques Pepels uit Heerlen, stammend uit de familie Pepels die in de 17e eeuw woonde in de plaats Bocholt gelegen in de Belgische Kempen.

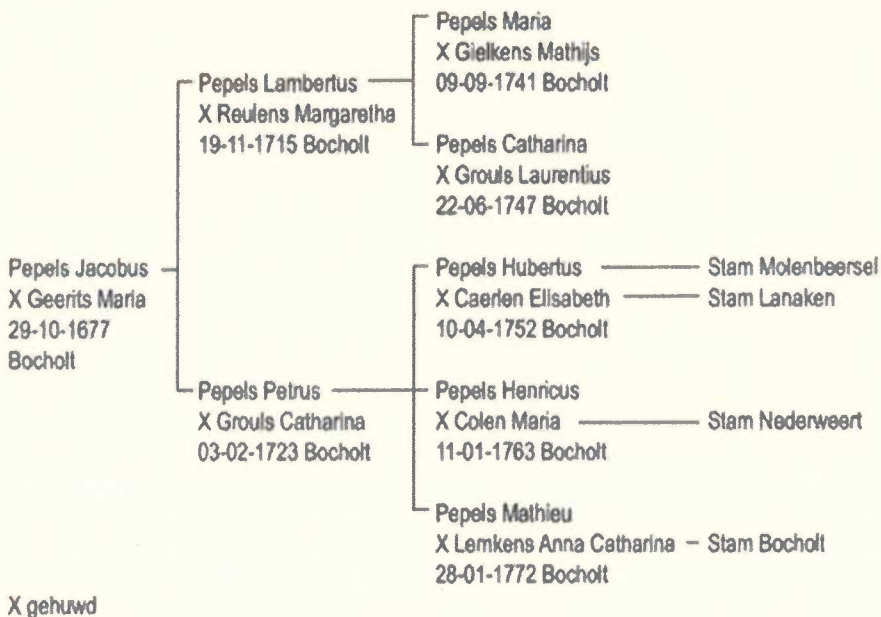
Jacques Pepels deed mee met de tweede ronde van het Project Genetische Genealogie in Nederland.² Aan deze ronde deden ongeveer 350 mannen mee, onder wie enkele tientallen Limburgers. Het was de opzet om, zoals ook in de eerste ronde was gebeurd, de resultaten van het genetische en genealogische onderzoek in boekvorm te publiceren. Het zou een vervolgdeel worden op de uitgave Zonen van Adam in Nederland.³ Zover is het echter niet gekomen. Echter, bij meerdere deelnemers bleef de behoefte bestaan om de resultaten van het onderzoek alsnog te publiceren. Het Limburgs Tijdschrift voor Genealogie biedt voor de Limburgse deelnemers met deze rubriek hiervoor de gelegenheid.

De families Pepels in Bocholt en Stein

Jacques Pepels is geboortig van Ophoven gelegen aan de Nederlandse grens in de Belgische provincie Limburg. Zoals navolgende stamreeks laat zien stamt hij van de familie Pepels die afkomstig is uit het gehucht Lechten onder Bocholt gelegen in de Belgische Kempen. De stamreeks is terug te voeren tot in de 17e eeuw.

Jacques Pepels

Schematisch overzicht van de familie Pepels uit Bocholt (B) samengesteld door Jacques Pepels.

De familie Pepels uit Stein en omgeving is terug te voeren tot twee hoofdstammen die in de 17e eeuw hun oorsprong vinden te Stein. De familie was zeer honkvast. Geurt Pepels, die in 1681 huwde met Maria Bacchus en Matthias Pepels, die in 1685 huwde met Isabella op den Camp waren waarschijnlijk broers en vermoedelijk kinderen van Renerus Pepels die op 20 maart 1682 te Stein overleed. De doopregisters van Stein beginnen eerst met het jaar 1660, de trouw- en overlijdensregisters met het jaar 1680. De registers zijn raadpleegbaar op de website www.familysearch.org van de mormonen. Een verbinding met de familie Pepels uit Bocholt is middels archiefonderzoek niet gevonden. Y-chromosomaal DNA-onderzoek kan over een mogelijke verwantschap in mannelijke lijn uitsluitsel geven.

DNA-onderzoek Jacques Pepels

In 1959 verhuisde Jacques Pepels vanuit Ophoven naar Heerlen om aldaar in het Sint-Josephziekenhuis op de Putgraaf een opleiding als verpleegkundige te volgen. Meermaals werd hij in Heerlen geconfronteerd met de vraag: Jij komt zeker van Stein of Elsloo? Steeds was het antwoord dat hij uit Ophoven in België kwam en dat hij voor zover hij wist geen familie in Nederland had.

De steeds terugkerende vraag liet hem niet los en na enkele jaren startte hij een genealogisch onderzoek naar de herkomst van zijn familie. Archiefinstellingen in België en Nederland werden bezocht, tientallen archieven geraadpleegd,

maar een verbintenis tussen de families Pepels uit Bocholt en Stein werd niet gevonden. Zeer tot zijn genealogisch verdriet. Toen het echter na vele jaren speuren mogelijk werd om op deze priemende vraag middels DNA-onderzoek een antwoord te krijgen bedacht Jacques Pepels zich geen moment. Hij meldde zich voor de tweede ronde van het Project Genetische Genealogie in Nederland van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde, de opdrachtgever van het onderzoek. Contactpersoon was Leo Barjesteh van Waalwijk van Doorn uit Eijsden.

Het DNA-onderzoek werd verricht door het Forensisch Laboratorium voor DNA Onderzoek (FLDO) onder leiding van prof. dr. P. de Knijff, hoofd van het FLDO en hoogleraar van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC). Op 7 januari 2010 verscheen hun rapport met de uitslag die uiteraard met toestemming van Jacques Pepels hier volgt: op basis van de typering van 24 SNP's werd haplogroep I vastgesteld.

Hiermee was de vraag over een eventuele verwantschap in mannelijke lijn tussen de families Pepels uit Ophoven en Stein nog niet beantwoord. Ter vergelijking diende er ook een mannelijke Pepels uit de Steinse familie gevonden te worden. Dat lukte in 2013. Een man uit de Steinse familie Pepels, wiens voorgeslacht in mannelijke lijn terug te voeren is op de stamvader van de familie Pepels te Stein, was bereid zijn DNA ter beschikking te stellen. Het onderzoek werd nu verricht door het Maastricht Forensic Institute onder leiding van

Uitslag van Y-chromosomaal DNA-onderzoek: bij het haplotype werden voor 16 STRs de volgende waarden vastgesteld.

DYS 19	DYS 389 I	DYS 389 II	DYS 390	DYS 391	DYS 392	DYS 393	DYS 385	DYS 438	DYS 439	DYS 437	DYS 448	DYS 456	DYS 458	DYS 635	GATA_H 4
14	12	28	23	10	11	13	14,14	10	11	16	20	14	16	23	11

Zijn grootouders Jacques Pepels (1868-1942) en Anna Maria Christina Vanthoor (1866-1955) bij gelegenheid van hun 40-jarig huwelijk.

Jacques en Mia Pepels bij gelegenheid van hun Plechtige Communie in 1953.

Uit het familiealbum van Jacques Pepels

Het echtpaar Willem Pepels (1907-1990) en Lieske Clooten (1909-1974).

forensisch DNA-onderzoeker dr. P.J. Herbergs. Opdrachtgever was de Stichting Genetische Genealogie Nederland (SGGN).

De uitslag was negatief. Zowel de haplogroep als ook het haplotype van de beide onderzochte mannen bleken verschillend te zijn. Er is derhalve door Y-chromosomaal DNA-onderzoek geen biologische verwantschap in mannelijke lijn tussen beide personen uit de familie Pepels uit Bocholt en de familie Pepels uit Stein geconstateerd. Verder DNA-onderzoek bij andere probanden kan de uitslag verfijnen en mogelijk meer inzicht verschaffen over een eventuele verwantschap tussen beide families.

Om privacyredenen wordt de gedifferentieerde uitslag van het onderzoek met de daartoe samengestelde stamreeks van de familie Pepels uit Stein niet weergegeven. Daarbij dient vermeld te worden dat de DNA-monsters voor de onderzoeker en betrokken anderen altijd gecodeerd en anoniem zijn. Slechts de opdrachtgever is op de hoogte van de identiteit van een deelnemer. Zowel het FLDO te Leiden als het SGGN te Maastricht of welk ander laboratorium dan ook weten derhalve niet om wiens DNA het gaat. Dit om de privacy van de deelnemers te waarborgen.

Stamreeks familie Pepels uit Bocholt

I. **Jacobus Pepels**, landbouwer te Lechten onder Bocholt in de Kempen (gelegen in de huidige Belgische provincie Limburg); tr. Bocholt 29 okt. 1677 **Maria Geerits**, ged. Bocholt 2 nov. 1647.

II. **Petrus (Peter) Pepels alias Grouls**, ged. Bocholt 5 febr. 1681, burgemeester van Veldhoven onder Bocholt in 1725 en 1736, overl. vóór 1749; tr. Bocholt 3 febr. 1723 **Catharina (Cathrijn) Grouls (Groels)**, ged. Bocholt 6 dec. 1701, overl. Bocholt 12 nov. 1779, dochter van Hubertus Grouls en Maria Rutten.

III. **Hubertus Pepels alias Grouls**, ged. Bocholt 8 jan. 1726, burgemeester van Veldhoven onder Bocholt, overl. Bocholt 31 okt. 1779; tr. Bocholt 10 april 1752 **Maria Elisabeth Caerlen (Carlen)**, overl. Bocholt 5 dec. 1784, dochter van Arnoldus Caerlen en Christina Coolen.

IV. **Mathijs (Matthieu) Pepels alias Grouls**, geb. en ged. Bocholt 3 febr. 1760, landbouwer, overl. Loozen gem. Bocholt 1 mei 1816; tr. Atrecht, Frankrijk 17 april 1787 **Maria Elisabeth Benedictha (Benoite) Maerden (Meerten, Maarte, Maereten)**, geb. Atrecht ca. 1756, landbouwster, overl. Bocholt 5 juni 1821, dochter van L. Maereten en Maria Anne Bourgois.

V. **Petrus Joannes (Peter Jan) Pepels (Pypels)**, ged. Bocholt 6 juni 1794, wever, landbouwer, overl. Molenbeersel 26 febr. 1863; tr. 1e Ittervoort 4 febr. 1819 **Gabrielle Versiers**, geb. Beersel gem. Ittervoort 4 frimaire IX (25 nov. 1800), landbouwster te Molenbeersel, overl. Kessenich 20 jan. 1844, dochter van Lambert Versiers, landbouwer, en Suzanne Berben; tr. 2e Kessenich 29 aug. 1845 Johanna Roijackers, geb. Neeritter 24 juni 1806, overl. Molenbeersel 9 maart 1881, dochter van Joannes Roijackers en Gertrudis Gordemans. Uit het eerste huwelijk:

Willem Pepels (1907-1990) uit Ophoven in Belgische dienst anno 1927.

Jacques Pepels (1941) op jonge leeftijd.

Foto boven:
De weduwe Pepels-Vanthoor
met v.l.n.r. haar vijf
kinderen, te weten
Wilhelmus, Dymphna,
Pieter, Gerardus en Agnes
Pepels.

De kinderen van Willem
Pepels en Lieske Clooten
v.l.n.r. Agnes, Tiny, Jacques,
Piet en Mia Pepels.

VI. **Renier Pypels (Pepels)**, geb. Beersel gem. Hunsel 8 febr. 1834, landbouwer en linnenwever te Molenbeersel, overl. Molenbeersel 3 dec. 1909; tr. Molenbeersel 16 april 1864 **Anna Margaretha Bayen**, geb. Opglabbeek 12 okt. 1839, landbouwster, overl. Molenbeersel 11 dec. 1913, dochter van Gregorius Bayen, landbouwer, pachter, en Maria Agnes Martens.

VII. **Jakob Joannes (Jacques) Pepels**, geb. Molenbeersel 13 mei 1868, landbouwer te Raam onder Ophoven, overl. Raam gem. Ophoven 6 febr. 1942, begr. Kinrooi 10; tr. Kinrooi 6 april 1899 **Anna Maria Christina Vanthoor**, geb. Kinrooi 26 febr. 1866, overl. Raam gem. Ophoven 2 dec. 1955, begr. Kinrooi 5, dochter van Peter Vanthoor, landbouwer, en Dymphna Hornix.

VIII. **Wilhelmus Gerard Jacobus (Willem) Pepels**, geb. Ophoven 17 dec. 1907, handelaar, leurder, landbouwer, oudstrijder, op 30 oktober 1952 koninklijk onderscheiden met de Herinneringsmedaille van de Oorlog 1940-1945, op 30 oktober 1962 onderscheiden met de herinneringsmedaille van de regering van zijne Majesteit Albert I, overl. Maaseik 18 jan. 1990, begr. Ophoven 23; tr. Ophoven 25 aug. 1939 **Sophie Elisabeth (Lieske) Clooten**, geb. Ophoven 26 maart 1909, naaister en kleermaakster, houdster van een stoffenwinkel en een naaiatelier te Ophoven, op 7 april 1961 onderscheiden door het Ministerie van Arbeid van het Koninkrijk België met het Ereteken van de Arbeid van Eerste klasse, op 26 juli 1961 onderscheiden met de gouden medaille der Orde van Leopold II, overl. Maaseik 15 sept. 1974, begr. Ophoven 19, dochter van Pieter Jan Clooten, landbouwer, en Maria Sybilla Gertrudis Henckens. Uit het huwelijk Pepels-Clooten werden vijf kinderen geboren.

IX. **Jacques Joseph Marie (Jacques) Pepels**, geb. Ophoven 24 maart 1941, verpleegkundige, ridder in de Orde van Oranje-Nassau, tr. Heerlen 29 sept. 1966, kerkelijk in de r.-k. Sint-Pauluskerk te 's-Hertogenbosch 26 nov. 1966 **Maria Josephina Gerarda (Joep) Griens**, geb. Odoorn (Drente) 15 dec. 1940, dochter van Jan Hubert Griens,⁴ timmerman, ambtenaar, en Anna Eduarda Josephina (Fien) Dortu.

Uit dit huwelijk:

1. Pascale Wilhelmina Josephina (Pascale) Pepels, geb. Heerlen 5 okt. 1967, opvoedster; tr. Antwerpen 27 okt. 1995 **Robert Marie (Rob) Kruijtzter**, geb. Nijmegen 13 maart 1967, bedrijfsleider, zoon van Eugene Marie Kruijtzter en Maria Petronella Verdijk.

Uit het huwelijk Kruijtzter-Pepels :

- a. Bram Daniel Marie Kruijtzter, geb. Antwerpen 16 april 1997.
- b. Jelle Johannes Nadine Kruijtzter, geb. Antwerpen 21 sept. 1999.
2. Danielle Elisabeth Hubertina Petronella (Danielle) Pepels, geb. Heerlen 27 nov. 1969; tr. Herwen 15 sept. 2001 **Sander Verspeek**, geb. Vleuten 12 juni 1968, manager, zoon van Kees Bernardus Gerardus Verspeek en Nel Veldhoven. Uit het huwelijk Verspeek-Pepels:
 - a. Jasper Jesse Verspeek, geb. Arnhem 23 april 2003.
 - b. Julie Verspeek, geb. Arnhem 29 april 2005.

Noten

- 1 MAARTEN LARMUSEAU, Column Verborgen in het DNA, aflevering 7, in: *Vlaamse Stam* 50 (2014), 1-3. Ibidem, aflevering 16, Koekoekskinderen in het buitenland – Over de grenzen kijken om de Vlaamse genetische genealogische resultaten beter te begrijpen, in: *Vlaamse Stam* 52 (2016).
- 2 FUNS PATELSKI met medewerking van MARIE-ANNE VAN DER CRUIJS, *Limburgse Verwantschappen. Bijzondere familierelaties gebaseerd op de kwartierstaat Van der Cruijs-Gilissen*, Gronsveld en Rotterdam 2012, 9.
- 3 S. BARJESTEHE VAN WAALWIJK VAN DOORN-KHOSROVANI, L.A.F. BARJESTEHE VAN WAALWIJK VAN DOORN, A.W.J.M. VAN GESTEL, E.X. PLOOIJ, *Zonen van Adam in Nederland. Genetische genealogie: een zoektocht in ons DNA-archief*, Rotterdam / Gronsveld 2008.
- 4 Zie voor de familie Griens: A.J. GRIENS, *Het voor- en nageslacht van Theodoor Griens en Anna Maria van Kessel*, Landgraaf 2004.

Met dank aan Jacques Pepels uit Heerlen voor zijn enthousiaste medewerking.

Lieske Pepels-Clooten voor haar stoffenwinkel, naaiatelier en woonhuis aan de Venlosesteenweg te Ophoven (B).

Twee eeuwen nakomelingen van

Jan Holtacker

uit Horst 1600 - 1800

Deel 1

JAN H. HANSEN

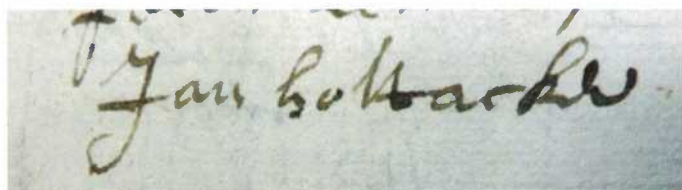
Mijn eerste kennismaking met de familie Holtackers begin jaren tachtig was toevallig en van vluchtige aard. Bij mijn naspeuringen in de Blerickse archieven naar mijn voorouders Sanders en hun verwantschap met de oudste generaties van de thans adellijke familie Michiels (van Kessenich)¹ vond ik een intrigerende akte uit 1677. Een akte zo interessant dat ik ze kopieerde en er een nieuw dossier mee begon. Eerst zeer veel later ging dit dossier zich vullen. Pas toen ik in 1992 in Baarlo Jan Holtackers (1925-2013) en zijn echtgenote Riet Ankoné als burens kreeg schoot mij de akte weer te binnen. Deze vormde een paar jaar later de leidraad bij het samenstellen van een stamreeks Holtackers.

De aanleiding daartoe was een combinatie van jubilea: Jan werd 70 jaar, Riet 65 en samen waren ze 35 jaar getrouwd. Dit werd groots gevierd in kasteel De Borcht te Baarlo op 1 oktober 1994. Probleem voor mij was natuurlijk: wat geef ik ze cadeau. Bloemen of drank waren wat al te afgezaagd. Zulke goeie burens verdienen beter. Gelukkig schoot mij op tijd het bestaan van de akte uit 1677 te binnen, nam ik ze ter hand en vond dat ik een decennia eerder terecht gebruik had gemaakt van het kopieerapparaat.

Het uiteindelijke resultaat werd een stamreeks Holtackers te beginnen met de Jan en Riet en hun vier kinderen en eindigde met een bijna gelijknamige Jan Holtacker die in de 17e eeuw leefde te Horst.² Sedertdien is de stand van zaken voor wat betreft de oudste generaties weinig tot niet veranderd. Uitvoeriger onderzoek in de Horster archieven zal zeer waarschijnlijk nog wel een paar oudere generaties kunnen opleveren.

Duidelijk is in ieder geval dat iedereen die thans de familienaam Holtackers, Houtackers of een afgeleide daarvan voert, afstamt van voornoemde Horster Jan. Daarbij moet wel goed in de gaten gehouden worden dat in de familienaam de letter h dient te ontbreken. De naam is immers geen beroepsnaam en is dus niet afgeleid van een houthakker.

De geslachtsnaam Holtackers - Houtackers is namelijk een herkomsnaam. De eersten in Horst die in de 16e eeuw de naam voerden en mogelijk de voorouders van Jan waren, noemden zich naar hun goed: In gen Holtacker. Een goed met die naam ligt ten noordwesten van het Horster kerkdorp Meterik nabij de Schadijk. Het was een temidden van bos gelegen ontgonnen akker. De geschiedenis van de ontginning

Handtekening van Jan Holtacker waarmee hij tientallen akten als schepenen van Horst in de periode 1658-1665 heeft ondertekend.

van het kransakkerdorp Meterik is onderwerp van een artikel geweest, maar merkwaardig genoeg komt daarin de Holtacker niet voor. Alleen in algemene zin wordt in dit werk gezegd dat de zogenaamde kamponggingen in Noord-Limburg *holtackers* genoemd werden.³

Merkwaardig is dan wel het feit dat er in zo weinig Noord-Limburgse plaatsen een dergelijk toponiem is ontstaan. Dat de familie Holtackers haar naam ontleent heeft aan de gelijknamige ontginning bij Schadijk is welhaast zeker. Mogelijk heeft er bij die ontginning zelfs een boerderij gelegen met die naam. In de 16e eeuw en ook later nog hebben er personen in de heerlijkheid Horst geleefd met de naam *in gen Holtacker*, daarmee toch sterk suggererende dat men in of toch zeker vlakbij de ontginning van die naam woonde. Nader onderzoek in de Horster archieven zou ook hier meer zekerheid kunnen geven.

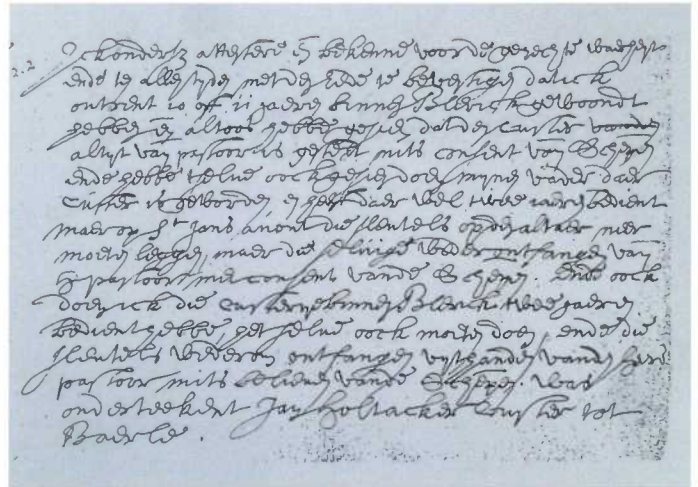
Terug naar de akte van 1677. Het betreft een attest dat waarschijnlijk op verzoek van de pastoor van Blerick werd opgenomen. Het ging namelijk over de wijze van aanstellen van de koster in Blerick. Die was nogal opvallend. Ieder jaar moest de koster zijn sleutel (van de kerk) op Sint-Jansavond (= 23 juni) op het altaar neerleggen, waarna de pastoor die kon opnemen en weer terug overhandigde aan de oude koster. Of niet natuurlijk. Met andere woorden: de pastoor had het recht ieder jaar een andere koster te benoemen of te ontslaan. Dit attest is natuurlijk erg interessant voor de Blerickse kerkgeschiedenis, maar wat heeft het van doen met de genealogie Holtackers? Welnu, de man die de verklaring aflegde was Jan Holtackers, koster van Baarlo, die verklaarde 10 à 11 jaar in Blerick te hebben gewoond en bekend te zijn geweest met voornoemde benoemingsprocedure omdat hijzelf voorheen twee jaar koster in Blerick was geweest, evenals trouwens zijn vader!

De volledige tekst van dit attest luidt:

23 sept. 1677

Ick onderschrevene attestere ende bekenne voor de gerechte waerheyten ende ten allen tijde met den eede te bevestigen, dat ick ontrent 10 off 11 jaeren binnen Blerick gewoonndt hebben ende altoos hebbe gesien dat den custer altijd van den pastoor is gestelt mits consent van de schepenen ende hebben 't selve oock gesien doen mijnen vader daer custer is geworden en heeft daer wel twee jaeren bedient, maer op Sint Jansavont die sleutels op den altaer neer moeten leggen, maer dieselvige weder ontfangen van den heer pastoor met consent van de schepenen ende oock doen ick die custerije binnen Blerick twee jaeren bedient hebbe, hetsije oock moeten doen ende die sleutels wederom ontfangen uyt handen van den heere pastoor mits believen van de schepenen. Was onderteekent: Jan Holtacker custer tot Baerlo.⁴

Na onderzoek in de kerkregisters van Baarlo en Blerick bleek al snel dat de Baarlose koster een gelijknamige vader had die evenals hijzelf ook koster van Blerick was geweest. Bovendien bleken vader en zoon afkomstig te zijn uit Horst. Zoon Jan bleek er gedoopt te zijn in 1634. Beiden zijn er allebei zonder twijfel ook geboren, maar om dit in het geval van vader Jan de oude te bevestigen is lastig aangezien de registers van Horst uit die tijd, de periode rond het jaar 1600, verloren zijn gegaan.

Stamvader Jan Holtacker was getrouwd met een Grietgen. Haar achternaam is mogelijk *Deenkens*. Immers bij de twee bekende dopen van hun kinderen is telkens een lid van die familie meter. Aanvankelijk woonde het gezin in de eerste helft van de 17e eeuw te Horst aan de Waterstraat, een straat gelegen ten noordwesten van de kern van het dorp Horst richting Meterik.

Op 11 jan. 1648 verkocht hij dit huis met hof. Bij de overdracht werd bepaald dat in het geval zijn zuster of haar kinderen iets te pretenderen mochten hebben hij, Jan

Holtacker, de gevolgen van deze aanspraak geheel tot zijn last zou nemen. Jan had dus een getrouwde zuster met kinderen. Kennelijk was dit zijn ouderlijk huis of in ieder geval een huis dat tot de boedel van hun ouders had behoord.

Mede met de opbrengst van het verkochte huis kochten Jan senior en zijn vrouw een maand later een ander huis met bijbehoren in Horst. Jammer genoeg staat in die koopakte niet de precieze ligging van dit complex omschreven. Jan blijkt tot de bovenlaag van de bewoners van de heerlijkheid Horst te behoren. Immers, het is bekend dat hij aldaar kerkmeester was in 1657 en minstens tussen de jaren 1658 en 1665 schepen van de heerlijkheid Horst.

Kort na 1665 is hij uit Horst vertrokken met vrouw en gelijknamige zoon naar Blerick. Ik heb de indruk dat dit vertrek niet geheel vrijwillig was, maar dat hij met de plaatselijke heer, Willem Vincent van Wittenhorst (1613-1674) onenigheid heeft gekregen en dat laatstgenoemde hem uit zijn ambt heeft gezet. Misschien dat over deze affaire in de toekomst ook nog meer feiten boven water komen. Zeker weten

De zuster van Jan senior?

Wie was zij? Te Blerick trouwde op 16 sept. 1631 een Jacoba Houdtacker, dochter van Jacobus Houdtacker met Joannes Metkens, zoon van Joannes. Zou zij Jan's zus zijn? In dat geval was de vader van Jan Holtacker een zekere Jacobus Houdtacker. Een aanwijzing hiervoor is wellicht de vernoeming van de oudste zoon van Jan junior.

Deze werd namelijk Jacobus gedoopt in 1663. Volgens de vernoemingsregels in het Land van Kessel is dit logisch: levende personen konden niet vernoemd worden. Vader Jan senior kwam nog niet in aanmerking, hij leefde immers nog.⁵ Waarschijnlijk is Jan juniors oudste

dochter pas naar hem vernoemd kunnen worden. Opvallend is immers dat Jan senior in 1671 nog koster was in Blerick. Waarschijnlijk is hij in dat jaar gestorven. Misschien ook had Jan senior dankzij zijn zuster connecties met Blerick en was zij de reden dat hij naar Blerick vertrok.

Joannes Metkens werd zeer waarschijnlijk gedoopt te Blerick als Joannes Hermans op 11 juni 1608 als zoon van Joannes Hermans alias Metkens en Jaspara van Dael (dochter van Rutherford). Bij zijn huwelijk met Jacoba traden als getuigen op zijn (half)broer Herman en Johannes Preustinck. Uit het huwelijk is mij een

kind bekend: Mechtildis Metkens, ged. Blerick 31 mei 1632 terwijl alleen de peter genoemd werd namelijk dezelfde huwelijksgetuige *Hermannus filius Joannes Metkens*.

Zeer waarschijnlijk is Metkens een matroniem en is Mechtildis vernoemd naar de naamgeefster van deze familie Metkens.

Jacobica was een week na haar huwen meter bij de doop van Methildis Bernardi, de dochter van Martinus Berden en Maria Metiens op 26 september 1631.

Laatstgenoemde was waarschijnlijk een zuster van Jacobica's echtgenoot.

Uitsnede van kaartnr. 32 en 33 van de Grote Provincie Atlas Limburg, uitgave Topografische dienst, Emmen 1986-1989. Linksboven in het bosgebied is duidelijk de Holtakker herkenbaar. Het ligt er nog precies zo bij als eeuwen geleden.

we van Jan de oude, we zagen het al eerder via het attest van zijn Jan de jonge, dat hij kort erna een paar jaar koster en schoolmeester in Blerick is geweest. Zoon Jan volgde hem op, maar deze trok kort erna door naar Baarlo waar hij dezelfde functies vervulde. Naar de reden daarvan kunnen we alleen maar gissen. Misschien de dood van zijn eerste echtgenote en zijn hertrouwen met een Baarlose? In ieder geval woonde Jan junior de laatste twintig jaar van zijn leven als koster en schoolmeester te Baarlo. Zijn in Horst en Blerick geboren kinderen groeiden er op.

De band met het stamdorp Horst was definitief verbroken. De komende honderdvijftig jaar woonden er geen leden van de Holtackers aldaar. Vanuit Baarlo trokken de nakomelingen van Jan junior voornamelijk in zuidelijke richting. Naar het buurdorp Kessel, maar ook naar het buitenland: favoriet was Neer in het Luikse graafschap Horn en de oudste zoon stichtte zelfs een tak in de verre Staatse vestingstad Maastricht. Ook de beroepen veranderden, van schepen, koster en schoolmeester, switchte de nakomelingen Holtackers na, zoals voornoemde oudste zoon Jacob, maar vooral naar metselaar en timmerman. De minder fortuinlijken werden dagloner. Ten gevolge van die trek naar het zuiden evolueerde ook de achternaam. Holt werd iets zuidelijker hout!

Tegenwoordig zijn de nakomelingen over de hele wereld uitgezworven, behalve in de aangrenzende landen België en Duitsland, maar met name ook in de Verenigde Staten van Amerika en dan met name in Wisconsin kwam kort na 1875

een tak terecht. Ook daar veranderde de schrijfwijze, nu in Houtakker.

Zagen we hierboven dat mogelijk de vader van stamvader Jan Holtacker senior een Jacob kan zijn geweest, kandidaat als grootvader zou een rond het jaar 1580 in Horst levende Jan van Holtacker kunnen zijn geweest. Hij komt samen met zijn vrouw Lysbeth (naamgeefster van Jan senior's zuster?) voor in een tijsregister van Huis de Steegh te Grubbenvorst. Het betreft een aantekening over een erfpacht te heffen van een boerderij te Horst.

De volledige tekst luidt:

Item is alsulcke erffpacht als ick Dederich van Dript heb gelden in den kerspell van Horst op Sinte Andriesdach.

Item Jan van Holtacker en Lysbeth sijn huysfrouwen hebben toe erffpacht die haiffrysonghe van de furste hoff van Konynchberch myt sijne landt en toebehoor, hiervan gelden des jars xxxviii malder rogge en ii kappoen en ys en erfguyt.⁶

Uit oudere bronnen, van de eerste helft van de 16e eeuw, blijkt expliciet het bestaan van een boerderij van die naam die 3 malder rogge jaarlijks dient af te dragen aan het altaar van de H.H. Jacobus en Nicolaas in de parochiekerk van Horst: *ex villa in gen Holtacker tria maldera siliginis*. Uit een andere post en wegens een jaarlijkse erfpacht aan een ander altaar wordt de ligging van de Holtacker iets duidelijker: *altera duo maldera ex arvis et agro arabili dicto Luynckx in vicinitate dicta de Schaeck in den Holtackerveldt gelegen cujus possesor est Paulus filius Jacobi Luynckx*.

Hier is dus sprake van een erfpacht ten laste van de boerderij Luyncx gelegen in het buurtschap *Schaeck* [= Schadijk] in het *Holtackerveldt*. De Schadijk is een buurtschap thans behorende tot het kerkdorp Meterik gelegen ten noorden ervan en vlakbij het nog steeds bestaande toponiem Holtakker. Ook het Horster Gasthuis had erfpachten in datzelfde veld.⁷

Zelfs een eeuw eerder was het toponiem in Horst al bekend en was er een familie die zich er naar noemde. Dit blijkt uit een cijnsregister van de Heer van Horst en ook nu weer betrof het goed onder Meterik:

Meterick

Item Derick van Houtacker ende Aleit zijn wijff van oeren goede terfft 10 gr. 1 holl.

Item deselve van 2 mergen nyes 3 holl.

Item Heyn van Houtacker ende Katrijn zijn wijff van oeren goede terfft 1 gr.⁸

Het eerste echtpaar komt ook voor in een legger met jaargetijden die in de Horster parochiekerk gehouden moesten worden. De legger was aangelegd in 1633, maar daarin stonden ook stichtingen uit een zeer veel vroegere periode: *Op woensdag na Nagelen en Sperdag* [= de tweede zondag na Pasen] *Derick van den Holtacker, Aleyt zijn huysvrouw, Gijsbert oersoen, Derick van Holtacker, Aleyt zijn huysvrouw, Derixke de dochter, Gijsbert van Holtacker, Stijn zijn huysvrouw.⁹*

Hoe een en ander geïnterpreteerd dient te worden is niet geheel duidelijk. Duidelijk is in ieder geval wel dat in de 15e en 16e eeuw er in Horst al mensen woonden die hun achternaam ontleenden aan het goed de Holtacker aldaar.

I. **Jan (Johan, Joannes) Holtacker(s)**¹² de oude, geb. circa 1600 (geschat), schepen van de heerlijkheid Horst vermeld in 1658-1665,¹³ vermoedelijk door de heer van Horst uit het schepenaamt gezet waarna hij zich te Blerick vestigde alwaar hij fungeerde als koster en schoolmeester 1668-1671, mogelijk overl. vóór 16 jan. 1672; tr. vóór 2 mei 1633¹⁴ **Grietgen (Margareta) (mogelijk Deenkens)**,¹⁵ mogelijk overl. na 22 dec. 1673.

Op 11 jan. 1648 verkocht Johan Holtacker, in huwelijk met Grietgen, aan Jan Mierloes, in huwelijk met Trijn, zijn huis en hof gelegen op de Waterstraat te Horst, naast het huis en hof van Marcus Naelekens en langs de gemene straat. De koopsom bedroeg 390 gulden. In het geval de zuster van Johan Holtacker of haar kinderen nog iets mochten preten-deren op het verkochte goed, nam Johan Holtacker deze lasten op zich ter ontlasting van de koper.¹⁶

Op 18 febr. 1648 kochten Johan Holtacker en zijn echtgenote Margareta van Matthijs Kuijpers en zijn echtgenote Catharina, 'seeckere behuysinge en woonplaetse mit eenen moesgaerden daer achter aenclevende' gelegen naast het erf van Gijsbert Janssen aan de ene zijde en het erf en de huisplaats van Laurentius aen gen Eijndt aan de andere zijde. Het huis was belast met een cijns van vijf vaten rogge jaarlijks te betalen aan de erfgenamen van Gerard van den Cloot zaliger. Bovendien kochten Johan Holtacker en zijn vrouw nog een moesgaerden gelegen ter eenre naast het erf van

Derick Schampers zaliger en ter andere zijde aan de hof van Hendrick Tunkens. De koopprijs bedroeg 500 gulden welke op Sint-Andreasdag voldaan moest zijn.¹⁷

In 1669 wordt er te Horst een proces gevoerd tussen Arnold Adriaen baron van Hoensbroeck, erfmaarschalk van Gelre, en raadsheer Breugels en momber Gilkens. Tijdens dit proces is sprake van het in het verleden afzetten, als schepen, van Fleur Ramaeckers en Jan Holtackers, en ook werd er gezegd *wat nu Holtacker, die yegenwoordigh tot Blerick woont, is voorgekomen, zulx is mij onbekent.*

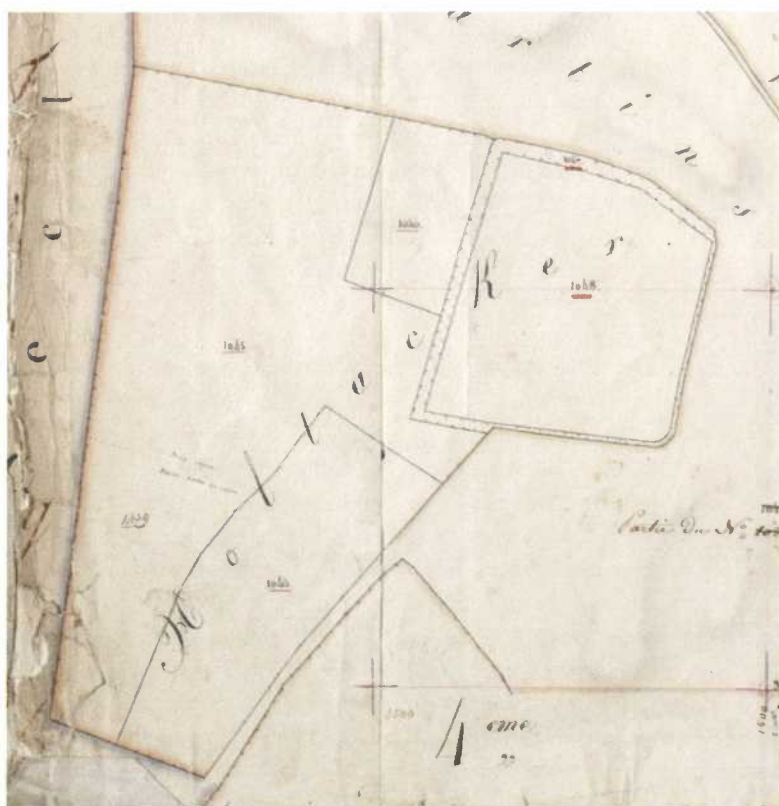
Uit dit huwelijk (voor zover bekend):

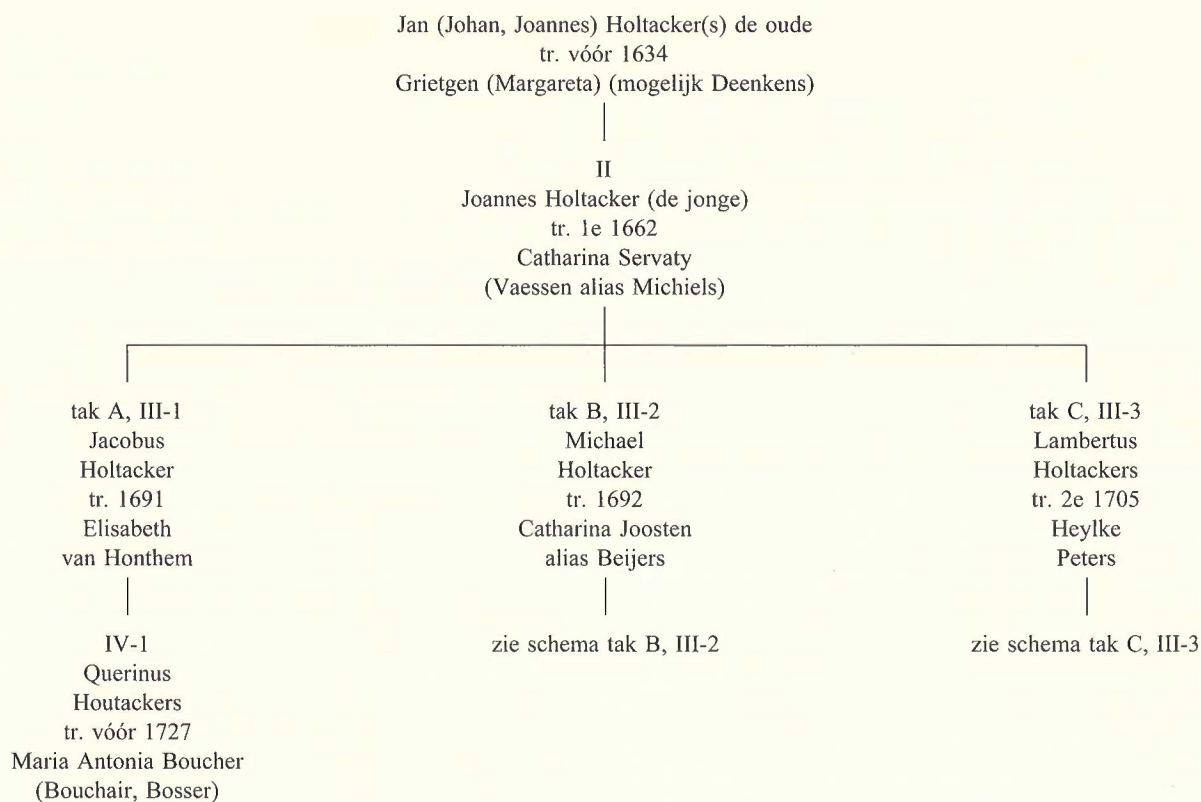
1. Joannes Holtackers, ged. Horst 2 mei 1633 {peetouders: Joannes Pauli, Margreta Deenkens}, overl. jong vóór 1 nov. 1634.
2. Joannes Holtacker, ged. Horst 1 nov. 1634 {peetouders: Joannes Gorts, Catharina Deenkens}, **volgt II.**
3. mogelijk: Elisabeth Holtackers, zij was op 28 april 1663 te Horst meter van een kind van Joannes Holtacker en Catharina Michiels.

II. **Joannes Holtacker** (de jonge), ged. Horst 1 nov. 1634, koster en schoolmeester te Blerick 1671-1673 en te Baarlo 1677-1697, overl. Baarlo 14 mei 1697; tr. 1e Horst 24 mei 1662 {get.: Andreas van den Broeck uit Blerick, Petrus Michils} **Catharina Servaty (Vaessen alias Michiels)**, ged. Blerick 14 sept. 1640, overl. tussen 22 dec. 1673 en 21 nov. 1677, dochter van Michael

Uitsnede van de kadastrale kaart, minuutplan Horst 1842.

Bron: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

Vaessen en Maria van den Broeck alias Sanders; tr. 2e Baarlo 21 nov. 1677 {get.: Henricus in gen Heur, Sebastianus aen gen Heij} **Maria Gerarts**, overl. Baarlo 22 sept. 1702 t.g.v. een bloeding *fluxa sanguinis*.

Rekest aan de schepenbank Blerick door Maria Sanders weduwe van schepen Michiel Vaessen, en nu hertrouwd met Hendrick to Pas, burger van Venlo, om voogden te benoemen over haar kinderen i.v.m. de nalatenschap van wijlen Dries Sanders. Zij stelt zelf voor als zodanig: Lenart Bitsen, Wolter Geurts of Jan Holtackers. Op 31 juli 1671 worden door het gerecht benoemd voornoemde Bitsen en Holtackers.¹⁸

Op 12 oktober 1677 leggen een aantal personen, waaronder de 42-jarige koster van Baarlo Jan Holtacker, een verklaring af over hetgeen op zondagavond 5 september jl. was gebeurd bij de pastorie. Jan had samen met de ontvanger en ook de 50-jarige Hendrick Spee, zitten eten bij de pastoor, toen ze buiten aan het venster iemand hadden zien kijken en luisteren na hem te hebben horen 'schoeven' langs de muur. Daarop waren de pastoor en de ontvanger het huis uit gegaan en ieder langs een andere zijde rondom het huis gelopen. Ze hadden de luistervink niet te pakken gekregen, maar de ontvanger had hem wel met zijn *ryetstock* geslagen en hem *braef aefgestrecken*. Deze verklaarde de geslagene niet te hebben herkend, maar de pastoor had later gezegd: *ick heb hem wel gekynt*. Jan zelf was niet van tafel opgestaan.¹⁹

Ten overstaan van de schepenbank Kessel leggen op 16 jan. 1679 Jan Holtacker en Willem Peters de eed af als voogden van de minderjarige kinderen van Deryck Engels en diens weduwe Catrijn Peters. Later, op 31 jan. 1679 verkopen ze in die hoedanigheid land aldaar aan Hendrick Gielen en zijn echtgenote Neesken.²⁰

Uit het huwelijk Holtacker-Michiels:

1. Jacobus Holtacker, geb. Horst 26 april 1663 ('s morgens om negen uur), ged. aldaar 28 april 1663 {peetouders: Petrus Michiels namens Andreas Heuts uit Venlo, Gertrudis Toenen namens Elisabeth Holtackers}, **volgt III-1, tak A, zie volgend nummer.**
2. Michael Holtacker, geb. Horst 19 jan. 1667 (om middernacht), ged. aldaar 21 jan. 1667 {peetouders: Henricus Thoenen, Catharina Michiels namens Anna Sanders uit Blerick}, **volgt III-2, tak B, zie volgend nummer.**
3. Lambertus Holtacker, ged. Blerick 13 sept. 1669 (= Sint Lambertusdag) {peetouders: Henricus de Pas, Dorothea van den Bulten namens Gerardus Deenken van der Horst}, **volgt III-3, tak C, zie volgend nummer.**
4. Joanna (Jenneke) Holtacker, ged. Blerick 16 jan. 1672 {peetouders: Servatius Rutten, Sybilla Hanen}, overl. Beesel 3 okt. 1721; tr. 1e Baarlo 29 sept. 1695 {get.: Lambertus Holtacker, Mathias Peeters} **Matthias Hendrix**, geb. circa 1670 (geschat), woonde 'Aen Groot He(y)mmeraij' onder Baarlo 1695-1699, overl. Kessel 25 febr. 1703; tr. 2e Kessel 24 aug. 1704 {get.: Lambertus Houdtackers, Joanna Jacobi} **Gode-**

fridus (Geurt) Engels, ged. Kessel 22 aug. 1682, overl. Beesel 30 juli 1745, zoon van Henricus Engels en Catharina Meunen alias Geurts; hij hertr. Joanna Janssen alias Tyssen alias Vosbeeck²¹.

Op 5 nov. 1695 trad Joanna Houdtackers te Kessel op als meter bij de doop van Joanna Henrici dochter van Gerardus Hendrickx en Berta Janssen. Vermoedelijk was Matthias Hendrix een broer van Gerardus Hendrix. Overigens ligt de boerderij Groot Hummeren letterlijk op de grens van Baarlo en Kessel.

Uit het huwelijk Hendrix-Holtacker:

- a. Petronella Hendrix, ged. Baarlo 7 okt. 1696 {peetouders: Joannes Holtacker, Cornelia aen der Kaënstal}.
- b. Joanna Hendrix, geb. *Aen Groodt Hymmeraij*, ged. Baarlo 17 juni 1699 {peetouders: Lambertus Holtacker, Berta Mevissen}.
- c. Henricus Henrici, ged. Kessel 22 nov. 1701 {peetouders: Theodorus van Horen namens Jacobus Houdtackers, Catharina Henrici}.

Uit het huwelijk Engels-Holtacker:

- d. Maria Engels, ged. Baarlo 3 juli 1705 {peetouders: Hendrick Engels, Timmer Geertjen namens Catrin Geerits}.
5. Andreas Holtacker, ged. Blerick 22 dec. 1673 {peetouders: Joannes Hermans, Margareta Holtacker}, verm. jong overl.

Noten

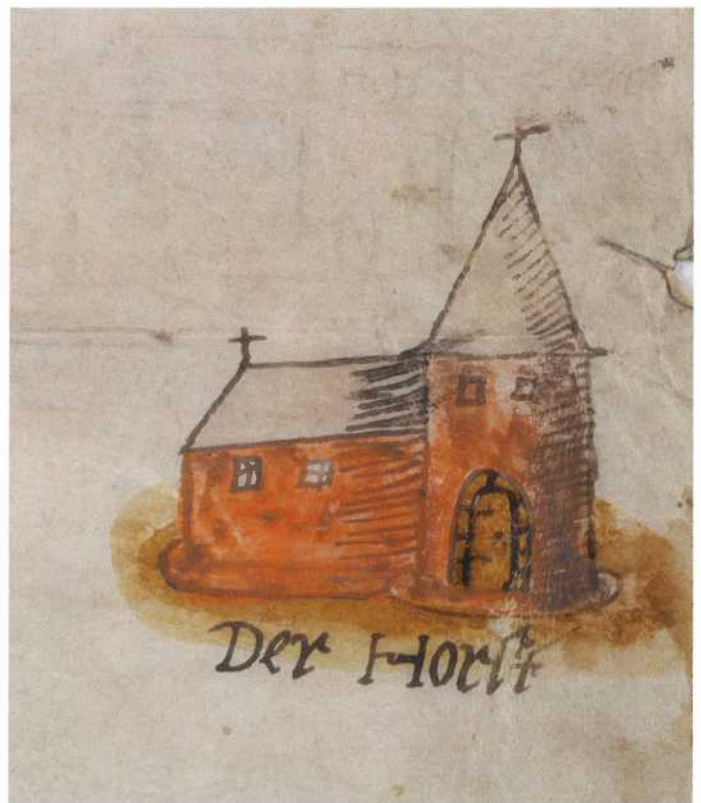
- 1 J.H. HANSEN, De oudste generaties van de geadelde familie Michiels te Horst en een 'arme tak' aldaar, in: *De Nederlandse Leeuw* 114, 1997, 93-114.
- 2 J.H. HANSEN, Stamreeks Holtackers, Baarlo 1994. Dit werk werd niet alleen verspreid binnen de directe familie van de jubilarissen, maar ook verstuurd naar een aantal archiefinstellingen in Limburg (Venlo en Maastricht), het Centraal Bureau voor Genealogie te Den Haag en de Mormonen in Salt Lake City, USA.
- 3 R. SOBERJÉ, Het kransakkerdorp Meterik, Een geografische verkenning, in: *Horster Historiën* 3, 1992, 37-84. De Holtakker komt wel voor op een afgedrukt detail van een kaart bij dit artikel!
- 4 Gemeentearchief Venlo (GAV), Parochiearchief Blerick, doos 9.
- 5 Zie voor dit fenomeen P.J.M. VAN ENCKEVORT, Vernoemingen in het Land van Kessel, *Limburgs Tijdschrift voor Genealogie* (LTG) 22 (1994), 75-78.
- 6 RHCL, archief van de schepenbank (SA) Grubbenvorst evac.nr. 3417, cijnsregister circa 1580, 25.
- 7 A. STEFFENS, *Geschiedenis der aloude Heerlijkheid en der Heeren van ter Horst*, Roermond 1888, 157, 165, 174.
- 8 STEFFENS, Horst, 106.
- 9 GAV, Archieven van de parochie Sint-Lambertus te Horst, inv.nr. 289.
- 10 R. VERBOIS, *Geschiedenis van Rekem en zijn keizerlijk graafschap, Rekem* 1977, 144-147.
- 11 J. WELTEN, *In dienst voor Napoleons Europese droom. De versterking van de plattelandssamenleving in Weert*, Leuven, 2007; A. Zamojski, 1812. *Napoleons fatale veldtocht naar Moskou*, 2005.
- 12 Hij tekende met: Jan Holtacker. Zie volgende noot.
- 13 RHCL, SA Horst, inv.nr. 32, register van overdrachten 1647-1660, eerste vermelding als schepen: fol. 148v, 13 juni 1658; laatste

vermelding: inv.nr. 10, gerechtsrol 1662-1677 20 okt. 1665.

- 14 Van de H. Lambertusparochie te Horst ontbreken de huwelijksinschrijvingen over de periode 1630-1636 grotendeels.
- 15 Joannes Holtacker was op 16 nov. 1636 getuige bij het huwelijk van Henricus Croeusen (Croesen, Kruijsen) en Gertrudis Denckens. De achternaam van Margareta, de vrouw van Joannes Holtacker is (nog) onbekend. Mogelijk heette zij Denckens of Deenkens. Mede ook gezien bij de dopen van zijn kinderen leden van de familie Deenkens meter waren. Een Margareta Deenkens stierf te Horst in april 1661. Henricus Kruijsen was schepen van de heerlijkheid Horst.
- 16 RHCL, SA Horst, inv.nr. 32, register van overdrachten 1647-1660, fol. 10. Uit deze akte blijkt dat Johan Holtacker een getrouwde zus moet hebben gehad.
- 17 RHCL, SA Horst, inv.nr. 32, register van overdrachten 1647-1660, fol. 15.
- 18 GAV, SA Blerick, evac.nr. 3313a.
- 19 RHCL, SA Baarlo, evac.nr. 3128.
- 20 RHCL, SA Kessel inv.nr. 14, gerechtsrol, en inv.nr. 31, overdrachtsregister 1679-1681, fol. 1.
- 21 Uit dit huwelijk vijf kinderen ged. te Beesel 1723-1731.

(wordt vervolgd)

Met dank aan Ton van den Berg en Funs Patelski voor hun enthousiaste medewerking.

De kerk van Horst in de eerste helft van de zeventiende eeuw. Uitsnede uit een vroeg zeventiende eeuwse kaart over de verdeling van de gemene gronden van Meyel. Bron: Regionaal Historisch Centrum Limburg Maastricht, kaartenverzameling inv.nr. 639.

Gesignaleerd

Tegelse Families

JAN H. HANSSSEN

Op zondagmorgen 18 november jl. vond in 't Zaelke aan de Ariënsweg te Tegelen onder leiding van de historicus en publicist Ragdy van der Hoek de presentatie plaats van een drietal boeken. Alle drie met een link naar Tegelen.

Willem Kurstjens schreef een thriller, *De Judasboom*, over een moord in De Doolhof te Tegelen, de plaats waar de bekende Passiespelen worden opgevoerd. Hay Swinkels schreef de problemen van zijn generatie (waartoe ook ik behoor) van zich af in een aantal gebundelde columns *Babyboomers - my generation*. Beide erg interessant, maar waar het mij om ging was het boek van Swalmenaar Hans Bos ex matre Laumans (en dat verklaart veel) genaamd *Tegelse families in beeld*.

Het boek bevat 37 hoofdstukjes opgebouwd uit drie elementen: een foto, een verhaaltje en voor genealogen het belangrijkste, een kwartierstaat. De aanleiding voor het maken van een foto was vaak een huwelijksjubileum: vader, moeder en hun kinderen. In elk verhaal wordt iets verteld over de geportretteerden, saillante details en vaak iets over een eventuele bijnaam. Het is een dwarsdoorsnede van de Tegelse bevolking. Alle rangen en standen zijn vertegenwoordigd en het moet worden gezegd: de mooiste foto is op de omslag van het 92 bladzijden tellende boek terecht gekomen. Het geheel is voorzien van een inhoudsopgave.

Deze uitgave is een must voor iedereen met Tegelse voorouders. Bijna alle typische families uit Tegelen en Steyl komen aan bod. Een greep in alfabetische volgorde: Ambaum, Beurskens, Cuijpers, Dings, Giesen, Gitmans, Hekkens, Houba, Hovens, Jentjens, Koopmans, Kreykamp, Kurstjens, Oehlen, Schell, Teeuwen en Thissen.

Het boek is voor 17,90 euro te verkrijgen bij Boekhandel Koops te Venlo, twee boekhandels in Tegelen en vanzelfsprekend in de winkel bij uitstek voor dergelijke regionale uitgaven: Boekhandel & Antiquariaat Boom in de Neerstraat te Roermond!

**BOEKHANDEL & ANTIQUARIAAT
BOOM**

Neerstraat 31a, 6041 KA Roermond
tel. 0475 33 46 65
boomboekhandel@freeler.nl

Geopend:
woensdag t/m zaterdag 11-17 uur

Gespecialiseerd in nieuwe en antiquarische uitgaven over Limburgse geschiedenis, te vinden in ons Kwartaalblad Limburgensia.

